

GLASILO NABAVLJALNE ZADRUGE VSLUŽBENCEV DRŽ. ŽEL.

Štev. 6

LJUBLJANA, 20. JUNIJA 1932.

Leto VIII.

E. T.:

Zadružna svoboda

»... demokracija in svoboda sta vprav temelja zadružnega življenja.«

V starem veku je bilo suženjstvo gospodarski temelj državnega življenja. Takrat so se sužnji dvigali v krvavih uporih. V srednjem veku je bil poljski delavec suženj. Vzplameneli so kmetski punti koncem tega veka. Tudi naši dedje so takrat v znamenju zimzelena in petelinjega peresa stresali jarem gosposke raz pleča. »Svoboda, enakost, bratstvo« je bilo geslo velikega podviga francoskega naroda, za svobodo sužnjev so krvavele poljane v novem svetu, v Ameriki, na pragu naših dni. Ves naš čas stoji v znamenju boja za osvoboditev modernega sužnja, fabriškega delavca. Kdo je preštel, kdo poznal vse ljute, krvave in nekrvave borbe za svobodo, ki so bile v tisočletjih rojene in udušene?

Kljub vsej vpijoči krvi in nememu trpljenju milijonov pa se nam danes zdi, da bo pojem svoboda ostal za vedno samo lepo, zanosno geslo. Zdi se, kakor bi bila svoboda le privilegij nekaterih. Suženjstva vidimo krog nas, kakor bi bili sredi starega veka. Delavec je suženj stroja, podjetnik pa suženj kapitala, tako nam pravijo. Kaj je svoboda zares le puhla fraza, pretveza v opravičilo vladanja nasilnih, lipov bog, ki človeštvo pleše krog njega skozi vekove v vrtoglavi zmedii?

Pojem je tak: svoboden bi bil tisti človek, ki bi bil popolnoma neodvisen od vsake zunanje sile, ki bi lahko v vsakem slučaju ravnal tako, kakor bi se odločil povsem sam v svoji notranjosti. Človeka pa obvladuje gon družnosti, ki je vsajen v njegovo naravo. Spričo človekove nepopolnosti so želje in stremljenja posameznika često povsem nasprotna stremljenju družbe. Da pa neovirano sledi gonu družnosti, zapostavlja svoja lastna stremljenja v prid družbi in s tem torej priznava pravico družbe, da vpliva na njegove odločitve, ki potemtakem niso več neomejeno svobodne. Na vprašanje, kaj ni, oziroma kaj je človeku svoboda, povsem upravičeno odgovorimo takole: svoboda ni neomejena, razbrzdana samostojnost, temveč je to neodvisnost od vsake despotične sile posameznikov, ali neke ožje, zaključene skupine ljudi, to je kaste, družabnega razreda itd. Tako pojmovana svoboda je mogoča, tak cilj je realen in dosegljiv.

Na najrazličnejše načine se udejestvuje človek vsestransko za dosego tega cilja. Nas zanima predvsem gospodarska stran te aktivnosti.

V današnjem nemirnem gospodarskem vrenju si stojita nasproti dve jaki sili, ki zbirata vse svoje rezerve za odločilni boj: Individualizem in kolektivizem. Gospodarski individualizem, temelj našega reda, zahteva neomejeno svobodo posameznika, poudarjajoč, da je to najboljše poročstvo za razvoj stvari. Individualistična struja v gospodarstvu ne priznava družbi pravice, da bi smela vplivati na odločitve posameznika, ki da naj bodo neomejeno svobodne. Tako zanika princip združitve v vsem gospodarskem dejanju in nehanju. V individualističnem gospodarstvu se je praktično spremenilo načelo svobode v diktaturo sile. Govore sicer o delavcu, da je danes popolnoma svoboden, kajti si lahko svobodno voli delo in gospodarja. Ko pa mu podjetnik nudi mesto pravične plače komaj najprimitivnejšo existenco v zavesti, da siromak drugje ne more dobiti niti tega, mora delavec voliti med skorjico kruha in lakoto. Ali je volil svobodno? Ali ni bila storjena njegova odločitev, da je svoje delo prodal pod ceno, pod vplivom nasilja? Toda ne le delavec, tudi trgovec in podjetnik sama zaman skušata otresti se vezi, v katere so jih zapletli posamezniki proti njihovi volji. Tudi o njih svobodi ne more biti govora.

Videli smo v uvodu, da so od zore človeške zgodovine pa vse do nas nastajala vedno znova močna gibanja, ki merijo na radikalno spremembo vsakokrat obstoječega reda. Ponajveč so ta gibanja usmerjena predvsem proti privatni lastnini in svobodni konkurenci in jih tedaj označujemo z besedo socijalizem, ki pomeni najmočnejšega nasprotnika danes vladajočega gospodarskega individualizma. Ekstrem našega socijalizma je komunizem, ki hoče odstraniti vsako privatno lastnino tako, da nihče ne bi smel nazvati ničesar čisto svojega. Postavil je zahtevo po diktaturi proletarijata, ki naj uniči vso gospodarsko svobodo posameznika. Tako radikalna sprememba temeljev družbe bi zahtevala, da s prevratom preko noči spremenimo vse svoje nazore, šege in običaje, da odvržemo preko noči vsa dosedanja individualna stremljenja, postavila bi nas v čisto nov svet, ki si ga ne moremo predstavljati. Umerjene, manj radikalne struje socijalizma zahtevajo le državno ali družabno kontrolo nad proizvodnjem in razdeljevanjem vsega, kar potrebujemo, nad tovarnami in vsem trgovanjem. Državo je dvignil naš socijalizem na skoraj božanski prestol, smatrajoč jo kot najsilnejši pojav človekove družnosti. V razsodnost in vzgojno možnost množice socijalizem ne zaupa. Država naj bi prevzela skrbstvo nad široko množico, ki da se sama svobodno vladati ne bo znala nikdar.

Seveda je med obema taboroma, med gospodarskim individualizmom in socijalizmom nebroj struj, ki jih včasih človek težko razloči. Sorodstvo s socijalisti kažejo nekateri nemški znanstveniki tako zvane historične narodnogospodarske šole, ki se zavzemajo za temeljito aktivno poseganje države v gospodarstvo. Ta struja se zavzema za omejitev privatno-gospo-

darskega sistema in za uvedbo skupnega gospodarstva. Vse gospodarstvo naj bi urejevala država. Lahko so pa skupna gospodarstva tudi prstovoljna, kadar namreč temelje na svobodni pogodbi. So to svobodne združitve zasebnih gospodarstev za doseg nekega cilja, ki mu je vedno motiv osebna korist, vendar pa je osebni interes vsakega posameznika v skladu z interesi vseh. Za tako svobodno podružabljenje vsega gospodarstva se čvrsto zavzemajo drugi znanstveniki iste šole, ki so jo po svoje nazvali etično šolo. Ti so vneti pristaši združnega gibanja, katero ne pozna nikakega nasilja, tudi ne prisilnega organiziranja s strani države.

Združništvo je danes poleg socializma najresnejše organizirano gibanje za spremembo obstoječega reda, za podružabljenje gospodarstva. Skupno imata prepričanje, da je neomejena svoboda, kakor jo oznanja individualizem, v pravično urejeni družbi nedosegljiva, ker se že v zasnovi vedno zopet spremeni v svobodo silnih in suženjstvo slabih. Med obema pa so načelne razlike: Medtem ko stremi socializem za uvedbo novega reda z legalno ali ilegalno silo, veruje združništvo v organsko rast gospodarskih oblik in zahteva vsled tega za razvoj vsake nove oblike, torej tudi družabnega gospodarstva, predvsem miru, neoviranosti in časa. »Mi smo graditelji, ne bojevniki«, je značilno dejal dr. W. King, ki je menda prvi spoznal globoki in široki pomen zadruga.

Druga temeljna razlika, ki združništvo loči od socializma: Medtem, ko hoče socializem doseči cilj z diktaturo države, z nasilno omejitvijo svobode posameznika, podružablja združništvo korakoma od spodaj navzgor, naglašajoč svobodo osebe. Oseba je temelj družbe. Sodelovanje posameznika na organski zgradbi socialnih odnosno gospodarskih oblik je bistveno. Združništvu rastejo torej vse nove oblike gospodarstva iz svobodnega posameznika in ne od države, ki je pač poklicana, da z zakoni in uredbami podpira združno gibanje.

Združništvo, ki je pričelo polagati temelje svoje zgradbe v čvrsta tla in ne visoko v oblake, vidi torej v vzgoji posameznika in množice prvi pogoj gospodarskega napredka in vsake prave svobode. Vzgoja množice pa ne sloni na avtoriteti; cilj združne vzgoje je: Vsakdo se zavedaj dolžnosti, ki mu jo nalaga gon družnosti, da se podredi skupnosti.

Nikakor ne ravna združništvo iz načela, kadar se zateka pod državno zaščito pred karteli in gospodarskim izkoriščanjem sploh. Tako ravnanje je klic v sili. Saj je združna zavest šele v klitju, predvsem pri nas, kjer se cepi vse gibanje na celo vrsto zvez, ki vsaka stoji pod takim ali drugačnim vplivom in se še vedno ne moremo povzpeti do prepričanja, da je združništvo samostojno gibanje, ki samo sebi zadošča. Danes predvsem rabimo pri nas mož, ki bi uspeli v ujedinjenju vseh teh zvez v en sam mogočen blok, kakor je to uspelo v Franciji pred 20 leti profesorju Ch. Gideju. Ali ni že delo pričeto? Pomagajmo vsi, da pride čas, ko bo združništvo zadosti silno, da bo samo z vztrajnostjo doseglo pravico, ki gre družbi in osebi. Ko gledamo mogočni razmah združništva v

Angleški, Nemčiji, Švici in drugod, zaslutimo, da ta čas ne more biti daleč. Ali moramo biti res zadnji?

Ker združništvo nasilja ne pozna, je v njegovem bistvu, da ni sovražno nikomur, da mu je pri plodnem delu prijatelj vsakdo. Če zbira sile, jih ne zbira za udar, temveč za obrambo.

Videli smo načelo svobode, ki vodi združništvo pri miroljubnem grajenju doma človeških pravic. Da pa bo naše gledanje pravo, ne smemo kar tako preiti preko praktične plati; vsekakor si moramo predočiti tudi način, kako naj združništvo to načelo v praksi izvaja.

Svoboda pristopa, to je prvo praktično uresničenje načela. Nihče ne mora biti član, vsakdo sme to po lastni volji biti. Princip tudi ni kršen, če je dovoljeno članstvo samo pod gotovimi pogoji, da smejo biti n. pr. člani gotovih zadrug samo državni uradniki, ali mizarji, čevljarji, ali delavci neke tovarne. Tudi v tem slučaju namreč ni nihče prisiljen postati član, uradnik, ali mizar, ali delavec, pristop k zadrugi vedno lahko svobodno voli ali odkloni.

Našim jugoslovenskim uradniškim zadrugam so upravičeno odrekli pravico do imena »zadruga« vse dotlej, dokler ni bila izpremenjena uredba iz leta 1920., ki je določala, da vsak državni uradnik mora biti član tako ustvarjenih organizacij za skupno nabavljanje vsakdanjih potrebščin. V teh prisilnih organizacijah je bilo kršeno načelo združne svobode, temelj združništva. Izvajanje te določbe so naši združni voditelji sami odklanjali in zato mirno lahko rečemo, da ves ta čas praktično nismo bili cehovniki, temveč pravi zadrugarji od vsega početka. Cepljenje združništva po poklicih sicer res koristi napredovanju drugarstva — solidarnosti, z druge strani pa ni priporočljivo, saj je cilj združništva združitev vseh malih sil v eno samo veliko moč. Schulze-Delitzsch je spoznal škodo cepljenja, in v organizacijah, ki jih je organiziral on, uveljavil načelo, da zadruga pritegne v svoj krog čim več raznih poklicev in družabnih razredov, da postane zadruga tako instrument za nivelizacijo družbe. V organizaciji, ki zastopa interese enega samega razreda ali poklica, kaj lahko zavlada sebični, zavidni egoizem mesto plemenitega združnega duha. Često pa nam razmere vsilijo poklicne zadruge. Najbližji primer smo si sami. Nam železničarjem in vsem državnim uradnikom je država dala ugodnosti v naturi, ker našega dela z denarjem zadosti ne more nagraditi. To so ugodnosti pri prevozu življenjskih potrebščin. Če moramo smatrati te ugodnosti kot del plačila za svoje delo, je povsem naravno, da vsem, ki niso državni uslužbenci, država odreka take ugodnosti. V naše zadruge, po katerih so nam te ugodnosti dane, vsled tega ne moremo sprejeti vsakogar. Naše stremljenje pa je, da iščemo stikov povsod, kjer najdemo združnega duha, da se širi duhovna zajednica, ker se čutimo ločene le po sili razmer in le na zunaj.

Kakor pristop, naj bi bil tudi izstop iz vsake zadruga svoboden. Ker so pa deleži in jamstvo naloženi v obratu, bi zadruga pri nenadnih in številnejših izstopih članstva avtomatično zašla v težave in grozilo bi ji celo lahko razsulo na škodo vseh, v korist sovražnikov svobode. Varnost celote je torej narekovala zahtevo, da sme posameznik odreči solidarno jamstvo in zahtevati izplačilo deleža šele po preteku določenega odpovednega roka, ki si ga običajno določajo zadrugarji ob ustanovitvi zadruga sami. Za varnost naših zadrug državnih uslužbencev je zakon določil najkrajši odpovedni rok, ki ga seveda zadrugarji pri sestavi pravil lahko podaljšajo po mili volji. Po zakonu o nabavljalnih zadrugah državnih uslužbencev sme vsak zadrugar izstopiti iz zadruga kadar hoče, ko je zadrugi predhodno poravnal svoje dolgove in upravnemu odboru priobčil svoj izstop, jamči pa za vse obveznosti zadruga, ki so nastale do konca računskega leta, v katerem je nehal biti član zadruga, a delež se mu izplača v 15 dneh po odobritvi bilance za to leto. Priznati moramo, da je naš zakonodavec dokazal pravilno pojmovanje združništva, ki stremi za tem, da bo omejitev svobode oseb, kakor tudi omejitev svobode zadruga kot edinic, čim bolj pravična.

Ko smo obravnavali svobodo pristopa in izstopa, moramo omeniti še slučaj izključitve posameznikov iz združne zajednice. Zadruga izključitve ne smatrajo kot kazen ali maščevanje za neki greh, temveč kot preventivno sredstvo, s katerim se korist celote zaščiti.

Tako je izveden princip svobode pri vstopu in izstopu članov. Predvsem pa se kaže demokratični princip v ustavi in upravi zadruga. Sami si določamo pravila, sami vodimo vse svoje posle, sami vse poslovanje nadziramo. Vodstvo si volimo v tolikšnem številu, da v njem lahko pride vsako stremljenje, vsako naziranje do izraza. Z načelom »vsaka oseba en glas« je zasigurana pravična enakost vseh. Rezultat volitev na taki podlagi mora biti absolutno pravičen za posameznike in skupine, za volilce in kandidate. Vsako naziranje dobi v točnem sorazmerju toliko zastopnikov, kolikor duhov očituje to naziranje. Duh, oseba je temelj. Izključena je tako vsaka diktatura na zunaj in znotraj. Saj je res mogoče, da se da množico za kratek čas zavesti v napačno smer, vendar pa tak sistem zagantira, da bo poučena množica vsako nasilje vedno zopet strla in bo pomogla do zmage načelu svobode. Zgodovina združništva nas uči, da dosledno zmaguje vse, kar je dobro in zdravo. Ni se nam treba bati »demagoštva in pretiranega radikalizma«, ki bi mu bil s čistim proporcem omogočen »precenen uspeh, usmerjen na ulico in proračunan na instinkte nerazsodnih ljudi«.

Te slednje besede sem prepisal iz članka E. Jerasa, katerega je obelodanil v 3. številki letošnjega »Zadrugarstva«. Ustaviti sem se moral pri tem članku, ker se kot zadrugar z večino njegovih izvajanj ne morem strinjati. Ni mi kritizirati članka, ki je pisan v iskrenem stremljenju za napredkom družbe sploh in naše domovine v posebnem. Ker pa sem v

njem pogrešal pravega stremljenja po svobodi osebe in družbe, ker sem videl v njem previsoko postavljen idol države in prenizko ocenjeno združništvo, ki je gledano v vlogi neke postranske pomožne akcije pri podružabljanju gospodarstva, se mi je zdelo potrebno, da podčrtam princip združne svobode in zakličem zakonodavcu, do katerega se je obrnil g. Jeras:

Svobode, prave združne svobode v novi zakon in čim manj vezi! Čim manj vmešavanja države v svobodne pravice združništva, ki je zgrajeno na tako čvrstih temeljih, da bo edino ono samo lahko zmagalo delo na organizaciji razdeljevanja dobrin, pri katerem je doslej odpovedala vsaka nasilna akcija, dosledno tudi drag in okoren državni aparat. Čim manj razmejevanja v zveze, podzveze in nadzveze po poklicih in ciljih! Vse združništvo ima vendar en sam interes, kakor je to profesor Ch. Gide tako značilno pribil, ko je ustvaril definicijo: »Zadruga je pravična cena«.

Mislím, da je to potrebno povedati v prosep združne stvari in v dokaz, da smo tudi Slovenci ljudje, ki ljubimo svobodo.

S skupščine Saveza nabavljajlnih zadrug

Dne 29. maja se je vršila skupščina našega Saveza v Kragujevcu. Dan preje je bila običajna predkonferenca delegatov. Skupščina in predkonferenca je pokazala, da so se delegati temeljito pripravili, da zastopajo interese svojih zadrug, predvsem pa interese skupnosti, interese zdravega združništva.

Našli so se pač še vedno posamezniki, ki so teoretizirali in govorili, kakor bi pisali lepe članke, toda v ostalem je bila debata stvarna, hladno-računarska.

Razmotrivala so se razna vprašanja, stavile interpelacije, pa napadali in grajali, hvalili in odobravali smo tudi.

Savezova bilanca izkazuje čisti dobiček 1,671.556 Din, ter je imel Savez denarja: v denarnih zavodih 11,854.000, pri zadrugah 67,525.000, vrednostnih papirjev 5,672.000, nepremičnin 18,334.000, zaloga v mlinu nad dva milijona dinarjev itd. Od tega denarja je last Savega nekaj nad 72,000.000 Din, to je denar, ki ga je dobil Savez od države v dar potom odtegljajev 1% pri vseh državnih dobavah. 36 milijonov pa je denarja, ki se je odtegoval državnim nameščencem. Mlin sam je bil dosti aktiven, izkazal je čistega dobička 304.000 Din, kateri znesek se je po večini povrnil zadrugam, ki so kupovale v Savezovem mlinu, podobno kot so naša povračila.

Obširna je bila debata o kapitalu Saveza, komu in v kake svrhe naj se daje raznim zadrugam. Prvotni kapital je bil namenjen za Nabavljajlne zadruge, ki so dobile od Saveza skoro 70 milijonov dinarjev. Mlin z zalogo vred rabi ca. 5 milijonov dinarjev kapitala, Savezov dom predstavlja

investicijo ca. 15 milijonov dinarjev. Načelo se je pri tem, hočeš nočeš, tudi vprašanje denarja, ki se je odtegoval nam državnim nameščencem, znanih 10 in 5 Din. Pri tem se je ugotovilo, da mnogi državni uradi niso tega denarja oddajali Savezu, ponekod sploh niso še resno začeli z odtegotvovanjem, dokler ni izšel zakon o nabavljajlnih zadrugah dne 10. novembra 1931., s katerim se je to vprašanje končno veljavno rešilo.

Izgleda, da so nabavljajlne zadruge, v kolikor dosedaj poslujejo, za silo preskrbljene z denarjem. Tu se je zahtevalo in na predlog delegatov tudi sklenilo, da se ne vzdržuje umetno, kar je nezdravega in življenja nezmožnega. Treba je v teh primerih pristopiti k likvidaciji. Če bi se pa našlo dosti agilnih mož, dobrih organizatorjev in poštenih zadrugarjev-trgovcev, bi imeli še velikansko polje, dosti krajev, kjer bi bilo potrebno, da se reši državne nameščence pred izkoriščanjem. V samem Kragujevcu bi imela zadruga lahko do 7000 članov, uslužbencev ondotnega arzenala in drugih državnih podjetij.

Glede kreditnih zadrug so zastopali naši delegati stališče, da naj si pomagajo same z nabiranjem malih vlog. Treba samo agilnosti in kreditna zadruga bo naredila dvoje koristnih del naenkrat. Prvič bo pridobila toliko ljudi, da štedijo in naberejo vloge, drugič lahko s tem denarjem pomaga rešiti problem razdolževanja, dajala bo posojila itd. Najlepši vzgled, kaj se da napraviti tudi med najrevnejšimi sloji, je naša bratska sarajevska železničarska kreditna zadruga. Zadrugam naj se daje posojila po njih življenjski moči in po njih lastnem delu. Tak je bil predlog in je bil končno tudi tak sklep.

Stanovanjska akcija se še ni oživela, za to je treba ogromnega kapitala. Ne 30 milijonov, par sto milijonov bi rabili, da bi začeli resno o tem razpravljati. Izgleda pa, da se bo pomagalo tem zadrugam, čim dobi Savez del denarja, ki še ni bil odveden, kot smo gori omenili. Pri tej priliki se je načelo splošno stanovanjsko vprašanje, najemnine itd., kakor smo o tem že precej čitali v naših listih. Končno se je sprejela resolucija sledeče vsebine:

Skupščina Saveza nabavljajlnih zadrug apelira na vse državne, banovinske, mestne in občinske faktorje, da pomagajo z vsemi mogočimi sredstvi vsaki akciji, ki ima namen, graditi hiše in stanovanja za državne, banovinske in občinske nameščence, ker samo na ta način se doseže lahko znosno razmerje med višino najemnine in med prejemki uslužbencev. Dokler pa se to ne doseže, naj se izda nujno stanovanjski zakon, ki naj štiti najemnike, državne nameščence.

Ponovno se je predlagalo, naj se začne z organizacijo skupnih nabav. Naj bi se za to ustvarila posebna nakupovalna zadruga iz vrst večjih zadrug. Vprašanje se mora še proučevati, ter je bila posebno naša zadruga naprošena, naj izdela tozadeven referat in konkreten, detajlno izdelan predlog. V zvezi s tem je tudi centralno skladišče, vprašanje namreč, kje naj se postavi.

Savez izda letno mnogo denarja in ga stane dosti truda, da revidira zadruge knjigovodstveno in formalno, če so prijave v redu itd. Naj bi se polagala večja pažnja na trgovsko poslovanje zadrug: Kje se naroča združno blago, po kakih cenah, ali more dati organ Saveza dober nasvet glede nakupov, glede samega poslovanja, skladiščenja, razpodelitve prostorov itd. Taka revizija in tak poduk bi bil zelo koristen za zadruge ter bi imeli vsi več haska kot pa od knjigovodstvene revizije.

Savez naj vzgaja svoje zadruge in njih članstvo tudi v združni zavednosti. Izda naj združne pa tudi praktične publikacije.

Savez naj likvidira počasi z vrednostnimi papirji, ki jih je bil nakupil, in ki predstavljajo danes vrednost 5,600.000 Din. (Omeniti moramo tu, da je Savez dosedaj v teku 10 let zelo pametno in dobičkanosno gospodaril s takimi papirji ter so mu prinesli že velike koristi.)

Obširna je bila seveda debata o znanem primanjkljaju ca. 800.000 Din, ki ga je povzročil Savezov knjigovodja skupno z blagajnikom. Stvar je predač Savez sodišču ter dobimo o tem točno in končno poročilo drugo leto. Nekateri delegati se niso zagrizli ravno v teh 800.000 Din, kar je pač nesreča, ki se lahko zgodi marsikateremu. V tem slučaju vključ vseh pazljivosti Nadzornega odbora pa tudi upravnega odbora Saveza. Naj se pazi predvsem pri poslovanju, katerim zadrugam in podjetjem se dajo krediti, ker tam se je po nerodnosti ali vsled optimizma zgubilo že mnogo več denarja kot pa v tem nesrečnem slučaju.

Obravnavali so se pravilniki, ki jih je Savez izdelal za vse zadruge, posebej za nabavljalne, kreditne in stanovanjske. Skupščina je te pravilnike zavrnila ter se bodo ponovno izdelali po predlogih in izkustvih poedinih zadrug. Izgleda pa, da ni mogoče izdelati enakih pravilnikov za vse zadruge. So preveč raznovrstne po svojem obsegu in po svojem članstvu. Naš predlog je bil, naj izdelajo večje zadruge svoje pravilnike, prilagodene poslovanju zadruge, in te naj Savez odobri po gotovem načelu.

V skladu z novim zakonom so se izmenjala pravila Saveza. Obravnavali so se nato še predlogi in pritožbe poedinih zadrug.

Samostojen predlog iz Karlovca je bil: Savez naj organizira v okviru nabavljalnih ali kreditnih zadrug podporne akcije, kakor so naša podporniška društva, ali nekake zavarovalnice. Predlog ni bil sprejet, ker se pričakuje vsak čas nov zakon, ki ne bo dopuščal, da bi se zadruga bavila s temi posli.

Železničarji tvorimo lep del Saveza, kot smo to nazorno pokazali v diagramih. Dobra tretjina vsega članstva, skoro tri četrtine vsega rezervnega fonda, ravno tako vplačanih deležev; prometa pa imamo nad polovico vsega. V upravi Saveza smo tudi malo bolj zastopani kot prejšnja leta. V upravni odbor Saveza so sedaj prišli gg.: Deržič Ivan, Baljkas Jerko iz Zagreba in Rade Janković iz Beograda. Razen tega je bil izvoljen v upravo tudi še Slovenec g. Hren, učitelj iz Maribora.

Prihodnja skupščina se bo vršila v Banji Luki.

Priznati moramo, da je vsaka skupščina bolj stvarna; one iz leta 1922. do 1925. se niti primerjati ne morejo s sedanjimi. Vstajajo nove zadruge, prihajajo novi ljudje, dostikrat mlade, sveže moči, ki prinašajo novega duha in nove agilnosti v vsakdanje življenje našega poslovanja. Vsak občni zbor koristi in mnogo pridobi, kdor se zanima in posluša.

Višek stvarne debate, novih predlogov in nove ambicije pa dajejo Savezove ankete, kot je bila n. pr. zadnja jeseni l. 1930. Takih anket si želimo; naj bi bile vsaj enkrat na leto razen oficijelnega Savezovega občnega zbora.

S. Č.:

Sarajevska železničarska kreditna zadruga

Kot palma v puščavi, tako veličastno se dviga Kreditna zadruga železničarjev v Sarajevem v pustinji našega kreditnega združništva. Velike so številke v njeni bilanci, večje priznanje pa zasluži vsestranska organizacija zadruge. Za vsem tem čutimo velikega duha, ki je dal tej tvorbi dušo.

Kreditna zadruga železničarjev v Sarajevem se je ustanovila pred devetimi leti, tedaj v času najnižjih plač in največje druginje. Takrat so imeli železničarji v Sarajevem še medvojno aprovizacijo, podobno kot mi v Ljubljani Gospodarsko poslovalnico. Začeli so z združništvom pri štednji, pri kreditni zadrugi. Ko so pred skoro 90 leti ustanovili ročdalski pionirji svojo skromno konzumno zadrugo, so obenem že izdelali program za vsestransko delo in skrbeli za nadaljnji razvoj. Tako so imeli tudi sarajevski železničarji že v začetku svojega poslovanja svoj načrt, po katerem so lahko sistematično prišli do sedanjega razmaha.

Moč sarajevske kreditne zadruge je predvsem v združni vzgoji in združni disciplini. Ta se izraža v velikem številu deležev, ki jih je članstvo vplačalo. Deleži, jamstvo, vsi za enega, eden za vse; tu je skrita ona sila, ki je ustvarila toliko dobrega, in ki daje vsem garancijo, da se lahko nemoteno razvijajo.

Zvestoba za zvestobo! Bodi zaveden zadrugar vedno, ne samo takrat, kadar rabiš pomoč od nje! To so bila osnovna načela naše bratske zadruge.

Le tako je bilo mogoče, da so v tako kratkem času zbrali skoro vse železničarje sarajevske direkcije v svoje članstvo, in da so člani predvsem vplačevali deleže, potem šele vloge.

Zadruga izdaja svoje lastno glasilo že šesto leto in je njen »Združni Glasnik« izborno urejevan. Z glasilom, z okrožnicami in z osebno propagando so pridobivali člane in vlagatelje. Veliko pa so k razvoju pripomogli predstojniki službenih edinic, ker so primerno podučevali njim podrejeno osebje.

Ustanovitelji zadruga so izdelali ta svoj program, verovali so vanj in verovali v njega izvedbo, z doslednostjo ter neumornim delom in propagando so ga tudi izvedli. Oglejmo si številke in delo te zadruga!

Članov je imela zadruga 8181 s 64.914 vpisanimi deleži. Samo v zadnjem letu je na novo pristopilo 943 članov s 4656 deleži. Vplačanih deležev je bilo 6,400.873 Din.

Običajnih hranilnih vlog je imela zadruga začetkom l. 1931 2,318.827 dinarjev, na novo vloženo (v zneskih 10—100 Din mesečno potom odtegljajev) 4,270,342 Din, med letom dvignjeno 3,923.657 Din, tako da je bilo koncem leta vlog 2,665.512 Din. Velik del teh vlog je bil dvignjen za nakup lastnih parcel, gradbo stanovanjskih hiš in podobno.

Razen navadnih hranilnih vlog pa je zadruga organizirala tudi obvezno štednjo. Te vloge so narasle v enem letu od 500.000 na 1,132.000 dinarjev. Železničar se zaveže, da bo vlagal gotovo vsoto, 10, 20 ali 100 Din trajno, do gotove dobe (slučaj smrti, upokojitve, premestitve, študij otrok itd.). Število takih vlagateljev je v zadnjem letu naraslo od 1347 na 2230.

Te številke nam povedo, kako veliko je zaupanje železničarjev do ideje zadružništva in do njih zadruga same. Rapidno narašča število članov in vlagateljev, pa tudi njih denarna sredstva, deleži in vloge.

Kot neko posebnost moram tu omeniti zavarovalni in podporni oddelek. Zadruga se bavi obenem tudi z zavarovalnimi posli za slučaj smrti in doživetja. Redno je zavarovanih 1778 članov in 119 soprog za skupni znesek 26,532.000 Din ter ima na račun teh vplačil že ubranih 4,272.000 dinarjev (16%) premijskih rezerv.

Podporni sklad je znašal koncem leta 1,122.579 Din ter je ta sistem podoben sistemu v našem podpornem društvu.

Rezervnega sklada ima zadruga, že pristevši zadnjo dotacijo iz leta 1931., 180.000 Din, skupno 363.000 Din, poleg specialnega rezervnega fonda 470.000 Din.

Denarnih sredstev, nabranih od članov, ima zadruga tedaj 16,680.000 dinarjev, od tega je nad 14,000.000 Din vezanega denarja in samo 2,665.000 Din takega denarja, ki ga člani eventualno lahko dvignejo takoj ali na odpoved treh mesecev.

Dobička je imela zadruga 603.000 Din, od katerega se plačajo obresti na deleže 5% v iznosu 274.000 Din, rezervnemu fondu se pripiše 180.000 dinarjev, fondu za propagando za obvezno štednjo 58.000 Din, za splošne dobrotvorne, kulturne in humanitarne cilje 21.000 Din, za osobe zadruga 50.000 Din, 20.000 Din pa se rezervira za zadružno propagando za desetletnico, ki jo nameravajo drugo leto svečano proslaviti.

Omeniti in poudariti moramo dalekovidnost sarajevskih zadružnih pionirjev. Gledali so na to, da si pribavijo stalen kapital, predvsem članske deleže. Kreditna sposobnost zadruga je tedaj velikanska, in samo

tako močna zadruga tudi lahko razmišlja in govori o vprašanju: »Vsak železničar naj ima svojo hišo!«

Da zavaruje denar svojih članov, posebno pa potrebni denar za izplačilo bodočih posmrtnin, je zadruga že od leta 1929. iskala primerno priliko, da nakupi realitete — da si zgradi svoj združni dom, ki naj bo obenem vidno središče vsega združnega pokreta v sarajevski železniški direkciji.

Upravni odbor je dobil pooblastilo občnega zbora, da zgradi Združni dom za znesek 3,500.000 Din. Ker se jim je nudila ugodna prilika, so kupili pred par meseci v sredini Sarajeva lepo dvonadstropno hišo za 1,000.000 Din. Ta hiša jim bo začasno služila za združni dom, v katerem bodo imele njih zadruge svoje poslovne prostore. Na večji dom pa še vedno mislijo ter iščejo primerne prostora.

Samo tako močna denarna zadruga, kakor je sarajevska, je lahko začela s stanovanjsko akcijo, kakor smo si jo tu zamislili, pa je nismo znali izvesti. Kreditna zadruga je dala na razpolago lani spet 1,000.000 Din, da je stanovanjska zadruga zidala sama 15 hiš v lastni režiji in po enotnem sistemu, kar je prišlo precej cenejše, kakor če bi zidali posamezniki. Hiše je oddala članom na odplačevanje.

Poudarjati moramo, da je moč sarajevske kreditne zadruge v obilici vezanega denarja, s katerim lahko dovoljuje dolgoročne kredite, kot jih rabi n. pr. stanovanjska akcija. Poleg vsega tega pa je zadruga prevzela delo razdolžitve tamošnjih železničarjev. Kakor povsod, tako so tudi tam mnogi železničarji zakopani v dolgove na razne strani, in ti mali dolgovi, ki jih je treba na vse strani plačevati, spravljajo vsakega v stisko in v obup. Tu je izdala zadruga direktno razglas, da prevzame razdolžitev svojih članov in da poravnava vse dolgove, ki jih člani plačujejo njej v obrokih.

Če primerjamo sarajevsko železničarsko zadrugo z drugimi kreditnimi zadrugami, moramo priznati, da je ona ustvarila prave čudeže. Imeli so srečo, da se je tam našlo par idealnih, pogumnih in vztrajnih mož, ki so prevzeli navidezno nevhaležni posel nabiranja malih vlog, organizirali nato vse denarno gospodarstvo svojih članov in do danes, po devetletnem delu ustvarili nekaj, kar nam je lahko za zgled. Kot zgled pa naj bo nam predvsem ona trdna volja in idealizem, s katerim so šli na delo.

Gotovo so bile razmere v Sarajevem take, kot pri nas v Sloveniji, če ne slabše, pa naj bo v materialnem ali kulturnem pogledu. Gotovo se je tudi tam našlo veliko število ljudi, ki so rekli, mi ne moremo posnemati združništva zapadnih držav. Mi ne moremo tako napredovati, pri nas so prilike druge, slab zaslužek, velika draginja. Podobno, kot pri nas, kjer je tudi vedno vse polno takih izgovorov. Toda taka trditev ni posledica stvarnega razmišljanja in prepričanja, temveč samo znak slabosti, pomanjkanje vere in zaupanja v svojo silo, znak neodločnosti in nespo-

sobnosti do življenja in do borbe, znak nepoznavanja zadrugarstva in pomanjkanja združne vzgoje.

Kdor že v začetku obupuje, ko se zadruga ustanavlja, naj ne hodi v zadrugo, naj ne bo ovira delu onih, ki imajo dovolj agilnosti in življenja v sebi, da ustvarijo vsaj nekaj podobnega, kar so ustvarile zapadne kreditne zadruge, in kar so do gotove meje lepo posneli tudi naši sarajevski tovariši.

Ne moremo se slovenski železničarji pritoževati glede skupnega dela na onem polju, kjer deluje Nabavljalna zadruga. Razdrapano pa je naše denarno gospodarstvo. Denarja imamo dosti, toda tega ne zaupamo sami sebi, temveč ga imajo naša društva vsepovsodi naloženega, samo ne v lastnih zadrugah in v korist železničarjev. Toda o tem kedaj pozneje.

A. Žigon:

Slike s skupščine Saveza nabavljalnih zadrug državnih nameščencev

29. maja 1932. je bila v Kragujevcu, srcu Šumadije, XI. skupščina S. N. Z. Zbrali so delegati iz raznih krajev cele države. Razen Beograda, Zagreba in Ljubljane so bile zastopane tudi zadruge iz malih krajev, med njimi najmanjša in najzornejša, ona iz Kastva.

Skupščina je pričela s predkonferenco 28. in se je končala 29. maja z glavno skupščino. To vam je bilo dva dni izrečenih govorov o zadrugarstvu, o organizaciji, o žalostnem položaju državnih nameščencev ter kritike delovanja uprave Saveza, a tudi priznanja in pohvale. Človek se ni mogel načuditi, kaj se vse lahko pove v zanesenem govoru. Mi, hladnejše narave iz severa, ne moremo tega niti pojmovati. In vendar je oni, ki je moral te burne izlive vedno ponavljajočih se neviht odvajali v odtočne struge in preprečiti vedno grozeče poplave, naš rojak, sin zelene Štajerske — Miloš Štibler. Mož petdesetih let, visok, koščat, malo pripognjen. Razmišlja. Ostre poteze obraza odkrivajo silno energijo in vztrajnost. Je gladko ostrizen in obrit, skoro da ima atletsko podobo.

Kot kip stoji pred množico stopetdesetih delegatov. Zdi se, da ne sliši ničesar. Ko je trušč največji, izlušči jedro predloga, ga vrže s par rezkimi besedami pred množico, dvigne glavo: »Se prima?« »Prima se«, zadoni od večine. »Primljeno.« Stenograf pa se poti, da ujame vse besede. V dvorani je neznosna vročina. — Zopet novo vprašanje. Prične referent, mirno resno. Naenkrat medklici. Sloveči govorniki, vsak svojo misel. Novi predlogi in protipredlogi. »Tko je za ovaj predlog?« Šteje do 10. — »Ne prima se.« Dalje in dalje, eno, dve, šest ur neprestano.

Pozna dobro šibkosti in vrline ustanove, ki jo vodi. Njena preteklost ga tare, a on gleda v bodočnost in išče z diplomatično spretnostjo načina, kako bi zakopal v pozabnost vse grehe svojih prednikov. — Ko se pokaže sedanost nezrela, da bi pravilno ocenila njegove ideje in jih

uresničila v življenju, tedaj ga potolaži predlog delegata, naj Savez razdeli nagrade srednješolcem za najboljše naloge o zadrugarstvu. Razjasni se mu obraz in nehote misliš, da gleda v viziji novo civilizacijo, zgrajeno na pravi združni morali. Pred njim sedi na častnem mestu komandant mesta, divizijski general Radovanović Stepan.

Čudno se zdi, da zastopa vojaško oblast sam predstojnik. Pričakoval bi vsakdo, da pošlje tako visok gospod zastopnika. Toda ob predsednikovem pozdravu se izkaže, da gospod general ni prišel samo kot reprezentant vojaške oblasti, kot gost na skupščino, ampak tudi kot zastopnik nabavljalne zadruge v Štipu, pri koji je bil do pred nekaj tedni predsednik nadzornega odbora. Tako se prisotnost generalova pojasni, a tekom trajanja predkonference in poznejše skupščine se pokaže, da je gospod general ravnotak navdušen zadrugar, kot je bil v 10letnih bojih navdušen vojščak.

Nizke rasti, čokat, postaja, ko govori, vedno večji. Vedrost obraza, bistri sijaj oči, jasna logika njegovih misli, ki jih zna točno in jasno izražati v svojih govorih, ga dvigajo pred gledalcem tako, da misliš, da kar raste pred teboj.

Pri slavnostnem govoru je izrazil sledečo misel: Po težkih borbah in z nepojmljivo velikimi žrtvami smo si priborili politično svobodo na lastni grudi. Toda to nas še daleč ne sme zadovoljiti. Razen tega, da moramo pazno čuvati, da te pridobitve zopet ne zgubimo, moramo iti v borbo, da si priborimo ekonomsko svobodo. — Smo narod siromašen, odvisni od tujega kapitala. Toda, ako zberemo vse svoje gospodarske sile v zadruge, nam je dana možnost, da ga iztrgamo iz krempljev tujca na gospodarskem polju. Vsi sloji, produktivni in konsumni, se gibljejo in zbirajo čete, kot so jih zbirali naši predniki za borbo zoper tujca, gospodarju naše zemlje in naše krvi. Ako so v začetku neuspehi, ne sme nihče obupati. Samo vztrajnemu in požrtvovalnemu je obljubljena zmaga. — Vsakdo izmed vas, ki ste prišli na ta kongres, naj postane pravi fanatik združne ideje, in ko se vrne na svoj dom, naj seje krog sebe vero v bodočnost zadrug, ki nam zamorejo dati res pravo svobodo v lastni državi, in ki nam bodo prinesle novo moralo, novo vero in novo civilizacijo.

Ne bi pričakoval takih besed iz ust generala in ostal sem kar presečen. Mogoče je pa to nova generacija, ki stopa pri nas na pozorišče. To so menda oni, ki so v bojih od 1912.—1918. stali v rovu tesno ob človeku iz naroda in ga vodili naprej v svinčenem dežju in peklenskem gromu topov. Ta generacija gleda drugače na nadaljevanje borbe v mirnem času kot ona, ki je reševala probleme bitk ob zeleni mizi v ozadju. — Naj bo pozdravljena in naj kaj kmalu pride na plan!

Po skupščinski seji smo si ogledali delegati res prekrasno zadružbino pokojnega kralja Petra na Oplencu pri Topoli. Pri tej priliki smo se spustili k vznožju tega griča v selo Venčac. Tu je namreč ena največjih pro-

duktivnih zadrug v Jugoslaviji. Je to »Venčačka vinarska zadruga«, ustanovljena l. 1903.

Njena last je celo v tujini znana klet z letno 50.000 hl vina v zalogi. Vino je iz grozdja članov, ki so vsi vinogradniki. Imajo strokovnjaka — Nemea — za kletarja. Njihova vina se prodajajo po celi Evropi in so odlične kakovosti. — Kaj bi neki na ta način zamogli doseči naši vinogradniki na Štajerskem? — Toda ti seljaki imajo tudi »potrošačko« zadrugo, ki je imela zadnje leto 19,000.000 Din prometa, kakor tudi kreditno zadrugo. Dežurni član-seljak v domači raševini in opankah, v snežnobeli čisti srajci — nas je pozdravil s tako samozavestjo in vljudnostjo, kakor da bi bil preživel več let v odlični visoki družbi. Tolmačil nam je v prekrasni govorici postanek in razvoj njihovih zadrug.

Povedal nam je tudi, da naj ne mislimo, da je povsod po Šumadiji tako, kot pri njih. Po večini nimajo ljudje kreditnih zadrug ter so še vedno plen »zelenašev«. Plačujejo še vedno po 25 do 30% obresti in še več. V tem pogledu smo pa zopet mi Slovenci vzgled, ker so pri nas zadruge reifeiznovke rešile že pred pol stoletjem našega kmeta iz gospodarskega suženjstva moderne dobe.

Dr. L. Benko:

Idejni temelji socialnega vprašanja

(Nadaljevanje.)

Še o svobodni volji — Gumplowiczev nauk.

Človek ima torej svobodno voljo. Pri izbiri svojih dejanj in nehanj odloča sam. Seveda so okoliščine, ki ga pri tem včasih omejujejo in ovirajo. To so n. pr. vnanje, fizične sile in pa zapreke, ki izvirajo iz telesnega in duševnega človekovega ustroja. Čeprav si svoboden, vendar ne moreš premakniti s prostimi rokami deset stotov težke skale. Tudi se navzlic svoji svobodni volji ne moreš priučiti tujega jezika v enem dnevu. O svobodni volji ima smisel govoriti torej le tedaj, ako gre za dejanja, ki jih z ozirom na svoje fizične in duševne sile lahko izvršimo oziroma opustimo.

Še nekaj je, kar omejuje svobodno voljo. Izvestna naša dejanja in nehanja so namreč lahko tudi taka, da jih sicer zmorejo naše telesne in duševne sposobnosti — in vendar jih m o r a m o sedaj vršiti, sedaj opuščati. Pravim m o r a m o. S tem pa trdim, da v takšnih primerih ni govora o s v o b o d n i volji. Mislim predvsem na tista dejanja, ki so v interesu človekovega obstoja. Jaz lahko n. pr. sklenem, da ne bom vžival več hrane in bom nekaj dni tudi izvajal ta svoj sklep, ki je bil prost, svoboden. Toda dolgo najbrž ne bom vzdržal, kljub eventuelno trdni svoji volji. N a g o n samoohranitve se bo namreč javil in kategorično zahteval, da opustimo svojo namero. Takih in podobnih primerov, ko preneha sila in svoboda naše volje spričo prirodnih človeških gonov, instinktov in strasti, je v individualnem in socijalnem našem udejstvovanju prav mnogo. Omenim naj

le do strasti dozorelo čuvstvo ljubezni in sovraštva. Če vzljubiš kako stvar ali jo zasovražiš, pa spoznaš brezmiselnost te svoje ljubezni in tega svojega sovraštva ter skleneš s svojo trdno in svobodno voljo, da hočeš in moraš to svoje čuvstvo zatreti, se ti to ne bo vedno posrečilo. Razum ostane brez moči in tvoji svobodni volji spodmakne strast fla.

V človeškem življenju delujejo torej na svoj način — včasih javno in odkrito, včasih pa v temnih plasteh našega bitja — sile, ki svobodno voljo ovirajo ali celo izločajo. V toliko, pa samo v toliko, ima biološka šola prav, ko uči, da so goni, čuvstva in strasti motor socialnega razvoja. Tako daleč se pa z naukom biološke šole vendar ne moremo strinjati, da bi ta nauk posplošili ter v njegovem smislu tolmačili v s a k o človeško dejanje in nehanje. Že zadnjič omenjen preudarek, da bi namreč z negacijo svobodne volje negirali tudi smisel socialne pravice in krivice ter ves socialni problem sam, in pa notranja naša zavest v istiniti prostosti naših dejanj in nehanj, nas sili k priznanju, s katerim smo zaključili zadnjo našo razpravo.

Doslej smo videli, kako si razlagajo razne sociološke šole gonilne sile, ki vodijo in usmerjajo razvoj človeške družbe. Kdor je pazno sledil našim izvajanjem, je lahko ugotovil, da so izčrpali do sem obravnavani nauki vse bistvene momente človeške nature. Marx se je ustavil pred materijo — človek je po svoji telesni plati tudi kos materije z vsemi njenimi lastnostmi in zakoni — Comte se je obrnil k duševnosti — človek je res tudi duševno bitje — pa je podčrtaval samo eno stran te duševnosti, namreč razum, intelekt. Spencer naposled uvaža in pretirano ocenjuje nagonske in čuvstvene motive. V vsakem izmed teh naukov je nekoliko resnice; nobeden pa ni zajel celotne sociološke istinitosti. Vse doslej obravnavane šole so hotele iskati in najti tiste faktorje, ki posegajo v tok razvoja človeške družbe. V resnici pa so videle in našle pravzaprav le činitelje, ki odločajo v razvoju individua, torej poedinega človeka v tej družbi. Treba je bilo torej iti korak dalje in najti prehod od tega poedinca k celoti, k družbi. Človek je »animal sociale« (socialno, družno bitje). Ne moremo si misliti človeka v polnovrednem smislu te besede, ki bi živel in lahko živel popolnoma izolirano od ostalih bitij svojega plemena. Sklicevati se na Robinzone in puščavnike, to bi bilo abotno. Taki in slični primeri ne izbrišejo resnice, da bi ostalo preučevanje človeškega bitja nezadostno in nepopolno, ako bi se nanašalo samo na poedin človeški subjekt in bi se prezrli in puščali v nemar odnosi, ki vežejo poedince v medsebojnem žitju in bitju; to se pravi, ako bi se ne razčistilo razmerje posameznika k družbi.

Že sociolog Gumpłowicz je začutil potrebo, da se moramo pri raziskovanju zakonov, ki veljajo za razvoj človeške družbe, ozirati ne samo na poedinca, temveč in predvsem na posamezne skupine teh poedincev. Toda Gumpłowicz je bil pri svojih izvajanjih zelo enostranski. Individuum sam zase mu ni bil nič. Svobodno voljo mu je odrekal, odrekal mu je vpliv na socialni razvoj, v kolikor in dokler nastopa v zgodovini tega razvoja kot poedinec. Šele kot pripadnik te ali druge socialne skupine, rodu ali

plemena, lahko — pa samo v tej skupnosti — soodločuje ter po prirodni zakonitosti ustvarja zgodovino človeške družbe. Njegovo naziranje je, jasneje povedano, sledeče: Če pregledujemo zgodovinski razvoj, vidimo v vseh časih in vsepovsodi brezobziren boj med posameznimi rodovi ali drugimi skupinami, ki jih veže isti interes. V tem boju zmaga močnejši in sposobnejši. Poedinec ne pomenja nič, kot socialna enota nastopa n. pr. rod, pleme. V tej skupnosti vladajo čisto drugi nagibi, drugačni psihološki zakoni, kakor pri posameznem individu. Prevladuje in odločuje nekaka »kolektivna psiha«, ki tira ljudi (maso) pri socialnem udejstvovanju. Kakor smo že rekli, zmaga v življenski borbi po Gumpłowiczu močnejša in sposobnejša skupina. Le-ta si prisvoji oblast nad slabejšo, dokler se sama ne mora umakniti močnejši. Ta proces je v pravem smislu besede prirodni (zato se imenuje Gumpłowiczewa šola — prirodoslovna šola) ter se večno ponavlja.

Gumpłowiczu sicer ne moremo v vsem pritegniti. Marsikaj je pa pravilno zaslutil. Prav zanimivo je njegovo poudarjanje, da vlada v socialnih skupinah drugačno, recimo psihološko razpoloženje, ter se motivi do investnih dejanj drugače uveljavljajo, kakor je to pri posamezniku. Resničnost te njegove trditve zamoremo sami večkrat ugotavljati. Le pomislimo, kaki občutki nas prevzamejo, ko smo n. pr. za zborovanjih, shodih, demonstracijah! Če nismo dovolj samostojni, razsodni, kritični, se nas polasti edinstveno, vsem skupno in skladno razpoloženje: »kolektivna psiha« zadobi vodstvo ter nam usmerja vsaj začasno, misli, hotenja in dejanja. Nehote sem rekel z a č a s n o. Tu pa tiči v resnici Gumpłowiczewa zmeta. On namreč pozablja, da niso vsa človeška dejanja razlog in posledica trenutnega razpoloženja mase. To razpoloženje ni nikdar trajno, nikdar se ne more povsem zatreti volja in misel posameznikov; so v zgodovini človeške družbe važna in za poznejši razvoj večkrat odločilna dejstva, ki jih je ustvaril poedinec.

V skladu s to ugotovitvijo, ki smo jo bili omenili že pri obravnavi Comtejeve sociološke šole, in pa v dosledku našega naziranja o svobodni človekovi volji, moramo Gumpłowiczev nauk kot pogrešen zavrniti. V dobro mu štejemo le to, da je opozoril na funkcijo kolektivnega individua.

Če smo priznali vsaki izmed omenjenih štirih socioloških šol do neke meje jedro resnice, pa iz tega nikakor ne sledi, da pridemo sedaj do pravega sociološkega naziranja na ta način, da strnemo vse pravilne izsledke teh šol v nekako sistematično zaokroženo celoto. Dobili bi na ta način res-da sistem, ki bi ustrezal resničnosti socialnih pojavov, in ki bi uvaževal v glavnem vse činitelje, ki pogajajo razvoj človeške družbe.

Toda socialni problem je tudi etično vprašanje. Ne zgolj etično, kakor si to nekateri predstavljajo. »Rešite etično vprašanje, pa boste rešili tudi socialno«, s to trditvijo se zopet ne moremo strinjati! Med socialnim in etičnim vprašanjem je toliko zapletenih odnosov, predvsem pa ta, da se praktično etično vprašanje ne more rešiti, dokler niso ustvarjeni izvestni

socialni pogoji. Kaj pomaga pridigati etiko in moralo, oznanjati brezčasno veljavne nauke krščanstva, če pa je v današnji družbi toliko bede, zla in krivice! Ljudje bi morali biti resnično sami svetniki, da bi mogla večina izmed njih navzlic tej gnilobi etično in moralno živeti. Vsaj se niti ne nudi celim množicam delasposobnega in delavoljnega ljudstva možnost do dela in s tem možnost do življenja. Da, odreka se jim celo pravica do dela in celo s strani, s katere bi človek tega ne pričakoval. Delavec res ne more zahtevati od podjetnika, da ga zaposli, če je n. pr. le-ta prisiljen, da ustavi svoj obrat. Tudi država pride včasih v take zagate, da ne more niti pri dobri volji zaposliti primerno svojega prebivalstva. Toda, če vidimo v današnji družbi in v današnjem gospodarstvu, da se kopičijo ponekod življenjske potrebščine, da se radi konjunktura in trga celo uničujejo, dočim žive mase v bedi in pomanjkanju, ali ne bo prišel spricho teh dejstev najbolj priprost človek do edino možnega in pravilnega zaključka: da v ustroju človeške družbe nekaj ni v redu. In, ali smemo in moremo pričakovati, da bo tak človek mogel spoštovati trajno etične, moralne pa tudi druge zakone? Sigurno pa je vsaj to, da ima bedni in najbednejši pravico terjati dela in življenja, če ne od podjetnika in države, pa od človeške družbe.

Če smo dosedaj razpravljali, kakšni materialni in duševni vplivi odločajo, kako se razvija človeška družba, smo z našimi pravkar omenjenimi konstatacijami prišli do vprašanja, ki je tudi etično, namreč, kako bi se morala razvijati ta družba.

Na to vprašanje pa lahko odgovorimo le, ako smo si poprej na jasnem glede razmerja, ki naj bi vladalo med družbo in poedincem. In če smo svojčas rekli, da je socialno vprašanje tudi eminentno etično vprašanje, je to razumeti tako, da je treba predvsem ustanoviti resnične, dejanske odnose med posameznikom in družbo, nato pa te odnose korigirati v smislu pozitivnih, ravno tako resničnih, pa tudi pravičnih moralnih načel, ki so, oziroma, ki bi morali biti tako za posameznika, kakor tudi za družbo obvezni in odločilni.

S tem vprašanjem se bomo bavili prihodnjič.

(Se bo nadaljevalo in končalo.)



M. F.:

MIMOGREDE.

Življenje je vsak dan težje in vsako jutro vstajamo s težjimi skrbmi. Pa čeprav nas tarejo skrbi, kakor še nikoli, čeprav smo že tako daleč, da gre že skoraj za golo eksistenčno vprašanje celote in vsakega posameznika,

se v splošnem svet še nikoli ni toliko brigal za olepšanje življenja kakor ravno sedaj. Vsa znanost in tehnika stremi za tem, da olepša človeku življenje. Arhitekti delajo načrte za udobna stanovanja in pohištvo z vsemi mogočimi tehničnimi pripomočki, in če bo šlo tako naprej, človeku samemu kmalu ne bo treba skoraj nič več delati.

Tudi v tekstilni industriji in krojaški obrti nismo še nikoli videli toliko ambicije kakor sedaj in še nikoli niso bili časopisi in revije tako natrpani z najrazličnejšimi dobrimi in praktičnimi nasveti kakor dandanes. Navzlic vsemu temu pa je le vsaka izmed nas ponajveč vezana sama nase. Sama mora presoditi, kaj je za njo in kaj ni, pa naj si bo že v gospodinjstvu ali pa v garderobi. Sama mora vedeti, kaj je primerno za njo, in vse novotarije mora sprejemati z lastnim preudarkom.

PRIPOMBE H KROJNI POLI.

K števil. 1. Sportna bluza ima lahko dolge ali kratke rokave, za poleti pa imajo nekatere rade bluže brez rokavov. Za sportno blužo je primerno blago, ki se rado in lepo pere, in ki ne obledi. Za izrazite sportne bluže je najlepše enobarvno, črtasto ali pa prav drobno karirano blago. Skoraj vsako blago, ki je za moške srajce, je primerno tudi za ženske sportne bluže, ki morajo biti sešite preprosto in okrašene samo s šivanimi robčki, steklenimi gumbi ali pa gumbi iz biserne matice z dvema ali štirimi luknjicami. Pravilno sešita, lepo oprana in zlikana sportna bluza iz boljšega blaga se lahko obleče za vsako priliko, zlasti lepo se pa poda h gladkemu kostumu ali k sportnemu krilu. K svetli, bodisi k visoko zaprti ali pa odprti sportni bluzi, se navadno nosi pisana vezanka; lepo jo pa okraši tudi navadna, ozka pentljica.

V zadružni prodajalni je za sportne bluže na izbero vse polno najrazličnejšega blaga, in sicer enobarvnega in črtastega, bombažastega in svilenega. Za boljše bluže, ki bi jih radi nosili več let, izberite svileni popelin, ki se izborno pere in se ne mečka. Iz njega sešite bluže se izlepa ne naveličamo. Če si boste ogledali to svilo z drobnim črtastim vzorčkom, jo boste kupili še možu za srajco, ki se bo lepo podala k svetlim hlačam, in bo hodil v njej poleti lahko brez suknjiča. Za nedeljsko sportno blužo je primeren tudi bel ali barvast krepdešin, za čedne in trpežne bluže pa sirova svila, ki se dobi v naravni in v zeleni barvi po 36, 45 in 50 Din meter. Če pa kateri taka svila ni preveč všeč, naj si izbere svilo Bemberg Emona. V zalogi je enobarvna in vzorčasta in stane po metru 36 Din. Bluza iz sirove svile se opere z navadnim milom, nakar se mora dobro izplakniti in posušiti in šele potem, ko je popolnoma suha, zlikati. Če se lika vlažna sirova svila, postane trda in na njej ostanejo velike motne lise. Za trpežne sportne bluže je kakor nalašč turing, ki se prav dobro pere, in ne obledi. Meter turinga stane 18 do 23 Din. Cenejši od turinga je bombažasti tvid, ki stane po metru 16 Din, in se tudi prav dobro nosi, močnejši pa je cvirnasti tvid po 22 in 23 Din meter.

K šte. 2. Prijetna sprememba v poletju je kmečka obleka. Svetli gumbi, bele čipke ob vratnem izrezu in majhen bel ali enobarven predpasnik, obrobljen z volanom ali čipkami, to je vse, kar krasi tako obleko. Ako ste se že odločili za kmečko obleko, je prvo, da si izberete primerno blago in da obleko lepo sešijete. Tudi za tako obleko vam svetujem, da gledate pri izbihi blaga na svojo postavu. Za vitke je primernejše svetlo blago, za močnejše pa temno. Blago z velikimi cvetnimi vzorci ali širokimi črtami ni kaj primerno za kmečko obleko, dočim je obleka iz drobno črtastega ali drobno kariranega blaga prav prijazna. Najlepša je seveda iz blaga z drobnim cvetnim vzorcem. Za kmečke obleke imate v naši prodajalni na razpolago čisto posebno blago z drobnim rdečim cvetjem na črni osnovi z borduro. Dobi se po reklamni ceni 10 Din za meter. Poleg tega dobite za take obleke vse polno kotona z raznimi cvetnimi vzorci in poldelena že po 9·50 in 11 Din. Kako lepi so ti podeleni z modnimi pikčastimi vzorci! Omeniti pa moram tudi lepo karirano cvirnasto blago po 13 Din, ki je kakor nalašč za prav lahke kmečke obleke. Za na polje in za na vrt je najbolj pametno, če si kupite tiskovino (kambrik), ki se dobi z vzorcem na eni strani, in stane 8·50 Din, ali pa z vzorcem na obe strani po 14 Din meter. Obleka iz belopikčaste tiskovine na modrem polju mi najbolj ugaja.

K svetli kmečki obleki se poda bel ali svetlobarven predpasnik iz batisa ali satena, k temni obleki se pa nosi predpasnik iz črnega klota ali satena. Vse te vrste blaga, gumbe in tudi čipke za k vratnemu izrezu dobite v združni prodajalni. Če kupujete blago za kmečko obleko, si ne pozabite ogledati vzorčasti saten, ki stane po metru 20 Din. Obleka iz njega se vidi, kakor bi bila svilena.

K šte. 3. Dekliške letne obleke se ponavadi šivajo iz cenejšega, ponajveč pralnega blaga, ki pa po pranju ne obledi. Če si izberete v združni prodajalni beli ali svetlobarvni bombažasti krep ali pa diagonal, boste sešili prav čedno obleko, ki bo vsakokrat, kadar bo oprana in zlikana, kakor nova. Prav lepo se perejo in nosijo obleke iz belega ripsa, ki je zelo močan. Na enobarvno obleko se lepo poda pisan pas, skvačkan ali mrežen iz volne. Tista pa, ki ji je bolj všeč obleka iz vzorčastega blaga, si bo prav lahko izbrala voal ali delen. Priporočljiva je zlasti svila Dagmar, ki se prav lepo pere in hitro lika. Dobi se v najrazličnejših barvah in vzorcih in stane po metru samo 18 Din.

K šte. 4. Za praznične letne obleke si oglejte najprej vzorčaste fularje. Dobite jih v raznih barvah in z raznimi vzorci po reklamni ceni 45 Din za meter. Fular je mehka svila, ki se da lepo plisirati in nabirati in obleka iz takega blaga se tudi zelo prijetno nosi in previdno pranje taki svili ne škoduje. Priporočam Vam, da si šivate obleke iz fularja na roko, zlasti če imate slab stroj, ker debela šivanka v stroju rada razseka tenke svilene niti. Če pa že šivate na dobrem stroju, delajte večje vbode

in podložite pri štepanju pod blago svilen papir, ker se šivi sicer kaj radi zvlečejo.

Za močne postave je primerno krilo, ki je samo za spoznanje zvončasto, in pa krilo z zalikanimi gubami. Postavo dela vitkejšo tudi koničast vratni izrezek in široko sedlo na krilu. Praznična obleka ne sme imeti pretirano širokih rokavov in vihrajočih volanov, našitih v višini bokov. Poudarjam ponovno, da za močne postave ni primerno svetlo blago z velikim vzorcem. Če se že kupuje svetlo blago, tedaj se mora izbrati samo z drobnim vzorcem ali pa črtasto. Za močne postave naj gredo črte na blagu vedno po dolžini, za šibke je pa prav, če gredo počez. Za take letne obleke so primerni poleg že omenjenih vzorčastih fularjev razni voali in deleni in pa poldeleni, katerih je v naši prodajalni dovolj na izbero. Poldelen, ki se lepo pere in tudi preveč ne mečka, se dobi že po 9-50 Din. Ravno tako priporočljivi so pa za preproste letne obleke pralni, enobarvni in vzorčasti krepki, katerih je, kakor sem že omenila, vse polno v zalogi. Zadnji čas se šivajo letne obleke prav dosti iz različnih pralnih svil, ki so poceni. Tako n. pr. imajo v združni prodajalni svilo Dagmar, ki stane po metru 18 Din. Posebno lepa je pikčasta; iz nje sešita obleka se vidi, da je dražja, kakor je v resnici. Za praznično letno obleko je primerna tudi svila Bemberg Emona. V zalogi imajo vzorčasto in enobarvno, ki stane po 38 Din meter. Dobite pa tudi čisto nove vzorčaste in enobarvne krepdešine, s katerimi se boste res lahko postavili.

K števil. 5. Oblekce za šest do osem let stare punčke niso več take kakor otroške. Podobne so že bolj oblekam odraslih deklic in niso še tako priležne; imajo široka, nagubana krila in so v pasu prepasane. Otroške oblekce, zlasti za poletje, morajo biti iz blaga, ki se lepo pere. To so različni cefirji in vseh vrst cvrtnasto blago, za nedeljske oblekce pa bel rips, panama in popelin. Oblekca iz blaga panama se lepo okraši s križčastim vezenjem. Vzorec je narisana na krojni poli. Ker so pralne svile trpežne in razmeroma poceni, se šivajo iz njih tudi otroške oblekce. Za vsakdanje otroške oblekce pa vzemite bombažasti tvid, poldelen ali pa tiskovino.

K števil. 6. Pri kopalnih oblekah se ne sme varčevati. Cenene kopalne obleke, bodisi že bombažaste ali volnene, izgube kmalu obliko, včasih se raztegnejo in postanejo redke, včasih pa prav grdo vskočijo. In tudi barva pri cenejšem blagu ni stalna. Kopalno obleko si lahko naredite sami, lahko si jo spletete iz tenke volne ali pa sešijete iz bombažaste ali volnene pletenine. Za odrasle se kupujejo večinoma kar izgotovljene kopalne obleke, za otroke pa jo marsikatera prenaredi iz svoje že obrabljene ali pa jo sešije iz novega blaga. Lahko jo pa seveda tudi spletete iz volne po kroju, ki sem ga narisala na krojni poli. Najprimernejše blago za kopalne obleke je rips, klot in popelin. Vse te vrste blaga dobite v združni prodajalni. V zalogi so pa tudi kopalne obleke za odrasle, in sicer damske s krilcem in

brez krilca, enobarvne in z vzorcem, za gospode pa imajo kopalne hlače v raznih barvah.

Za k letnim oblekam dobite v združni prodajalni zelo udobne in lahke damske opanke v raznih barvah s polvisokimi in pa sandalete z nizkimi petami, za otroke pa preproste in praznične sandale. Tudi kratke nogavice za otroke in odrasle vam nudi združna prodajalna v vseh velikostih in raznih barvah.

Ne pozabite si pa tudi ogledati zalogo sportnih majic za otroke in odrasle. Zadrugarje še posebno opozarjam na praktične poletne sportne srajce (tenis) s kratkimi rokavi, ki so med sportniki že precej udomačene, in pa na specialno volneno blago za letne hlače.

O ŠIVALNEM STROJU.

(Konec.)

Vedeti moramo, da ni dobro, ako šivamo vse vprek s tenko ali z debelo nitjo in da ni vseeno, če imamo v stroju debelo ali tenko iglo. Z debelim sukancem se stroj pokvari. Če hočemo torej, da bo čim dlje dober, ne smemo nikoli šivati z debelejšim sukancem, kakor je številka 60 ali pa s svilo za šivanje. Glede na debelost niti je najbolje, ako vzamemo:

za debelo mehko blago iglo številka 9 ali 10, sukanec pa številka 60,

za tenko blago iglo številka 8, sukanec pa številka 80 in

za razne svile, žoržete in batiste iglo številka 7, sukanec pa številka 100.

V konfekcijah, kjer štedijo tudi s sukancem, je vrhnja nit gladka in močno sukana, spodnja pa cenejša, ki je manj sukana, razume se pa, da morata biti obe niti enako debeli.

Perilo se šiva z majhnimi vbodi, volneno blago pa z večjimi. Tudi svila se ne sme šivati z majhnimi vbodi, da se preveč ne razseka. Ker se tenko mehko blago, zlasti svila, pri šivanju rado zvleče, je dobro, da se pod šiv podloži tenak svilen papir, ki se da potem lepo odstraniti.

Važno je, kako stroj poganjamo. Ker mora enakomerno teči, je najbolje, da leži desna noga na pedalu pred levo.

Kadar navijate nit na vretence za v čolniček, ne pozabite nikoli kolo zapreti.

Od časa do časa je treba stroj očistiti in namazati. Če se na njem šiva vsak dan, tedaj ga je treba očistiti in namazati vsak teden, če se pa manj rabi, zadostuje tudi vsakih štirinajst dni. Pa tudi stroj, na katerem se nič ne šiva, je treba večkrat očistiti in namazati. Kako in s čim se stroj maže, ni vseeno; z nepravilnim mazanjem se zelo pokvari. Kadar ni olja doma, kaj radi sežemo po petroleju, toda petrolej je samo za čiščenje stroja, ne pa tudi za mazanje. Za mazanje se mora uporabljati samo specialno olje za šivalne stroje.

Preden začnemo stroj čistiti, odvijemo šivanko in vzamemo iz čolničkovskega koša čolniček z vretencem. Da lažje odstranimo iz stroja ostanke

strjenega olja, pomešanega s prahom in vlakenci od blaga, nakapame v vse odprtine stroja in povsod, kjer se posamezni deli premikajo in vrte. petrolej, ki razkroji posušeno zmes prahu in olja. Pri tem si pomagamo še najbolje z dolgim kurjim v petrolej pomočenim peresom. Ko smo očistili vso glavo stroja s petrolejem, poženemo kolo, da se petrolej razleze v ležišča, nakar odvijemo in odstranimo kovinasto ploščico pod šivanko in očistimo prostor pod njo in pa premikač za blago. Premikač se najlepše očisti z iglo. Ko je to storjeno, snamemo jermen, obrnemo stroj in ga zbrišemo še spodaj z mehko cunjo in suhim kurjim peresom, potem ga očistimo s petrolejem in iznova zbrišemo. Šele tako očiščeni stroj se namaže z oljem, ki se nakaplja v vse odprtine in vsepovsod, kjer se posamezni deli premikajo in vrte. Ko je dovolj namazan, ga nekaj časa vrtimo, da prokne olje v ležišča in med najbolj tesne spoje. Nato osnažimo še podstavek, gonilno kolo in pedal, in očistimo vsa premikajoča se mesta s petrolejem, nakar jih zbrišemo in namažemo z oljem. Očiščeni in namazani stroj moramo pustiti čez noč v miru, da se olje razleze, in kar ga je preveč, odteče, da nam potem pri šivanju ne maže blaga.



B.:

Otrok in njegov duševni razvoj

(Nadaljevanje.)

Vzгляд.

Tudi najboljši vzgojitelj navadno ne bo dosegel nobenih uspehov, ako vidi njegov vzgojevanec v svoji okolici življenje, ki nasprotuje naukom njegovega učitelja oziroma vzgojevalca. Hrbtenica prave in uspešne vzgoje je dober vzgled, t. j. praktično udejstvovanje otrokove okolice po načelih in naukih, ki se mu vcepljajo.

Za otroka nikakor ne velja ono: Ne glejte, kako živimo, poslušajte in delajte, kar učimo. To načelo je že napačno za samostojne, odrasle in razumne ljudi; za otroka pa je nesmiselno in kvarno. Otrok je še nesposoben, da bi dojel morebitni pozitivni smisel navedenega izreka; pač pa je po nam že znanih razvojnih zakonih svoje mlade duše nagnjen k temu, da opazuje in si skrbno vtisne v spomin vse, kar vidi v svoji okolici. »Otrok zajema iz neposredne in posredne okolice razne predstave, ki so po svoji intenzivnosti zelo čiste in jake«, smo rekli zadnjič. V zgodnji dobi svojega razvoja sicer ne razmišlja mnogo, tembolj pa opazuje. Ni treba, da bi posnemal

v tej dobi odrasle pri njih slabih dejanjih, nespodobnih besedah, grdih navadah itd. Zadošča pa, da vse to vidi in si zapomni. Prišel bo prej ali slej čas, ko se mu bodo vse te in takšne predstave obnovile ter bode delal, kar je videl delati druge.

V deški dobi je slab vzgled še bolj škodljiv in nevaren. V tej dobi se namreč pridruži opazovanju in presojanju tudi nagnjenje k posnemanju. Otrok se sicer še vedno ne zaveda neolikanosti, surovosti ali propadlosti, ki jih očitujejo slabo vzgojeni ljudje s svojim ponašanjem; posnema jih po nekem prirodnem nagonu. Hoče biti »velik«, zato dela, kar delajo »veliki«.

Gon posnemanja spremlja človeka od zgodnjih let, pa takorekoč na kraj življenja. Le to je treba vedeti, da je ta gon v prvih dobah najmočnejši in je temu primerno uravnati vzgojo.

Slab vzgled je v svojih posledicah mnogo bolj učinkovit, nego slabo čtivo. Neposreden vzgled je otroku nazoren, takorekoč prijemljiv. Ob slabem čtivu mora otrok več ali manj premišljevati, zgled pa mu je dan že predstavno in se vtisne silneje v njegovo dušo.

Kdo je v prvi vrsti poklican in dolžan, da daje otroku dober vzgled? Starši seveda. Prvič zato, ker je in mora biti dobra vzgoja predvsem skrb staršev; drugič pa zato, ker je otrok v svoji nežni dobi najbolj z njimi v vsakdanjih stikih, in pa, ker išče čisto naravno pri njih svoje vzornike, tiste, ki so mu takorekoč najbolj pri roki, da jih opazuje in posnema.

Starši naj bi torej nikdar ne pozabili, da se morajo vpricho otrok ponašati tako, kakor želijo, da bi se nekoč ponašal njihov otrok. Ob zakonskih prepirih ne sme biti otrok v bližini, ob njih navzočnosti naj starši ne opravljajo, ne iznašajo zagrizenih političnih debat, naj opuščajo skratka vsak pogovor, ki bi vplival vzgojno škodljivo na otrokovo dušo. Nasprotno, naj starši ob prisotnosti svojih otrok izbirajo take razgovore, ki se tičejo primerov značajnosti, poštenosti, človekoljubja itd. Seveda je pripomniti pri tem še to, da bo vzgojni vpliv tem izdatnejši in sigurnejši, če otrok ne bo opazil, da se vršijo ti razgovori n a m e n o m a radi njega in njegove vzgoje.

Samooobsebi je umljivo, da morajo čuvati starši svoje otroke pred slabo tovarišijo. »Povej mi, s kom občuješ, in povem ti, kaj si«, pravi naš pregovor. Dobri starši se tega itak zavedajo in skrbe za to, da občujejo njihovi otroci v primerni in dobri družbi. Socialne prilike so seveda dandanes take, da je skoro nemogoče vedno očuvati mladino pred kvarnimi posledicami okolice. Zato je tembolj potrebno, da vladaj vsaj v domači hiši vzorno družinsko življenje in dobri vzgledi, kajti: Verba movent, exempla trahunt (besede mikajo, zgledi vlečejo).

(Se bo nadaljevalo.)



Usoden privid

»Ne, recite kar hočete, toda zdravniku, ki je bil, čeprav zdrav odpuščen iz umobolnice, se ne bi zaupala nikdar, pa naj si bo še tako priznana kapaciteta. Ker norec, čeprav ozdravljen, je po mojem mnenju kot zločinec, ki je odslužil svojo kazen, a more prej ali slej zopet postati nevaren družbi ali poedincu. Toda kaj mislite vi o tem, gospod Haus?«

Ogovorjeni je z vidnim zanimanjem sledil izvajanjem poedincev cele družbe, ki je razpravljala za in proti, toda čeprav so bili njegovi nazori radi precizne jasnosti in argumentacije vedno odločilni in splošno spoštovani, ni v tej debati sploh še izrekel besedice.

»Vaša sodba, gospa,« pravi naposled gospod Haus, »se mi zdi za splošnost vsekakor preostra, da celo okrutna, čeprav imate subjektivno morda prav. Ker po vašem nazoru bi morali vsi ozdravljeni biti tako rekoč izločeni iz človeške družbe. Priznam, da tudi jaz ne bi šel k brivcu, da me brije, o katerem vem, da je v napadu blaznosti prerezal nekemu vrat in bil pozneje zdrav odpuščen iz umobolnice. Toda, ali naj imenujemo kot zločince vse, ki so bili obsojeni in zaprti, in štejemo k njim tudi blazneže, čeprav živi v družbi mnogo večji odstotek obeh vrst na uglednih in visokih položajih, ki bi upravičeno spadali v ječo ali norišnico. Toda, ker se razpravlja le o ozdravljenih norcih, sem radoveden, kaj bi rekli vi gospa in vsa cenjena gospoda (obrnil se je na nas), če bi vam trdil, da sem tudi jaz eden od tistih, o katerih se razpravlja, to je: da sem bil zaprt v umobolnici kot norec in zdrav odpuščen?«

Ob splošni veselosti družbe mu je odgovorila gospa Dara:

»Vsekakor bi mislil sleherni od nas, da se iz nas norčujete.«

»In vendar je resnica!« — je resnobno odgovoril gospod Haus — »in ker vem, da bo vsakogar od vas zanimal moj slučaj, vam ga izpovem v celoti in brez komentarja, ne da opravičim morda sebe, temveč da vam dokažem napačno sodbo ekstremistov v tem vprašanju, posebno v pogledu splošnosti. Ker »vox populi« je sodba povprečne družbe, ki uvršča med blaznost celo genijalnost, ali preveliko odkritosrčnost poedincev, ki korakajo hote ali nehote izven njenega ozkega kroga.

To je bilo tik pred svetovno vojno in v njenem prvem začetku, tedaj ko je zblaznela vsa Evropa, ves svet in je vsakdo obseden divjal v blazne orgije krvoprelitja, dočim so bili redki pametni obglavljeni ali obsojeni, ako so povzdignili svoj glas proti vojni. Ne, ne! Med temi pametnimi ‚norci‘ nisem bil jaz! Moja norost je bila povsem drugega značaja in to je samo moj uvod.

Mogoče se kdo od vas še spominja na brzoparnik ‚Baron Gautsch‘? Vi gospod Grad ste bili mornariški oficir?«

»Bil sem tedaj kadet in ne spominjam se več njegove tonaže in voženj. Vem pa, da je bil to eden največjih in najlepših avstrijskih luksuznih brzoparnikov in da je nekako začetkom avgusta 1914. naletel na mino in

zletel v zrak. Uradno poročilo je bilo tedaj zelo kratko, toda govorilo se je, da se ni rešil nihče niti od potnikov niti od posadke.

»Točno« — je povzel zopet gospod Haus — »in njegova zadnja brezskrbna vožnja je bila menda koncem junija istega leta, kamor sega moj doživljaj.«

Utihnil je za trenotek in njegove oči so se zagledale strmo, kot da gledajo nazaj v davne pozabljene čase, da jih oživijo zopet.

»Da. Tiho, skoro neopaženo je polzel ‚Baron Gautsch‘ iz Kvarnega ob dalmatinski obali dalje. Kot ogromen bel labud na sinjem morju, ki se je lesketalo v daljavi pod žarkim junijskim solncem kot kipeče srebro. Ne, nalikoval je bolj ogromnemu parnemu plugu, ki je rezal v morje globoko temno brazdo, ki se je sproti napolnjevala z belim srebrom. Od morske strani je vel osvežujoč lahen vetrič in pod njegovim dihom je podrhtavalo morje v razkošnih malih valčkih, ki so pljuskali ob steno parnika s polglasnim šepetom, kot da pričajo njegovim potnikom skrivnostne, nežne pravljice iz daljnega vzhoda v pritajeni pesmi. Menjajoč se, je plavala mimo nas na eni strani gola in pusta skalnata obal in istotak samotni otok na drugi, pod žarkim solncem spremenjeno oboje v bleščeče zlato, iz katerega se je tu pa tam pokazalo malo belo mestece ali vas, ki se je izločila iz temnomodrega in bleščečega kot radosten vrisk pozdrava.

Čeprav v družbi soproge nemškega industrijalca S. in njene hčerke, sem se vdal momentano lastnemu sanjarjenju in mislim. Bila je to moja prostovoljna emigracija iz domovine, kjer sem doživel samo razočaranja, nekak beg pred poslednjim, kar me je še držalo doma, v negotovo prostornost svobode. In z razdaljo od doma je rastlo v meni čuvstvo svobode in veselje do življenja. Vse preteklo je ležalo pokopano za menoj v dolgi brazdi, ki jo je zoril moj parnik, dokler je tudi te ne izbriše kmalu in za vedno najmanjši vihar. Globoko in svobodno so dihale moje prsi in moj duh je srkal s svežim vetričem in solnčnimi žarki sinjino morja in daljav. Kot dva ventilatorja so mi bile oči, ki so vpijale vse sveže in lepo v mojo dušo, in zopet sem imel občutek, kot da se je moj duh ločil od telesa: raznežen je šepetal z valovi, igrajoč se je letal za belimi galebi v njihovem poletu dviganja in padanja, z vriskom odzdravljaj zlatim obokom in belim mestecem in begal v omotičnem, srečnem tavanju daleč v negotovost, brezkončnost in svobodo. — Radost, radost...

Ozrl sem se po krovu: povesod radost, smeh, skladnost. Nikjer ne čutiš toliko harmonije kot na udobnem parniku, ki drsi po mirnem morju skozi solnčen, veder dan, nikjer toliko disharmonije kot na parniku ob viharnem, razburkanem morju. Pogledal sem na svoji znanki. Gospa je nekaj čitala, dočim je njena hčerka isti hip povесila od oči svoj daljnogled.

»Zares divno potovanje imamo,« sem ji dejal.

»Da, gospod, toda izgleda, da vas malo prej ni bilo na našem parniku.«

»Mogoče res, toda daleč od njega vsekakor nisem bil.«

»Pravkar sem vas iskala na onemle otočku, ali vas nisem našla niti tam«, mi je odgovorila z osmeškom.

Tedaj pa sem se zdrzil: Začutil sem naenkrat, popolnoma razločno doli v mašineriji iz notranjosti ladje, kot od živega bitja trepet velike nedoločene bojazni pred neko nevarnostjo, ki je prešla tudi name in me pretresla. Česa se vendar boji, da trepeče na tem malem mirem morju? In tudi če bi bilo viharno — koliko je že minilo viharjev in razburkanih vodà, in jim je kljubovala brez vsake nezgode. Ne, ogromnosti razburkanega morja se ne boji, čutil sem to, kot da mi je govorila. Toda v bližnji bodočnosti je ležalo nekaj skritega, potuhnjenega, neznanega, ki je prežalo na njo iz zasede, neznano kje in neznano kdaj — in pred tem je drgetalo v strahu njeno orjaško telo.

Prisluškoval sem napeto in pod južnim junijskim solncem sem naenkrat zatrepetal od mraza: Kam me vendar nosi ta ladja, v bojazni trepetajoča, kot preplašena žival? Ne, sam nisem vedel, samo čutil sem vedno bolj ono strahotno, ki me je obdajalo, dokler nisem spoznal razločno — Mrtvaška krsta... Kako, odkod je prišla ta misel v mojo glavo, ne vem. Samo sem klonil glavo in na oči mi je padla gosta rdečkasta megla in mi zakrila vse. Iz nje je izstopil prestrašen obraz gospodične S., ki me je vprašal polglasno:

»Kaj vam je gospod? Strašno ste se naenkrat spremenili?«

Komaj, z velikim naporom sem izstisnil iz grla:

»Gospodična — v prvi luki — izstopite. Ne vozite se več s tem parnikom. Ker to je — mrtvaška krsta...«

Krik boli, divji, trgajoč, na smrt ranjene ogromne živali v agoniji — ne, bila je le ladijska sirena. Sledil ji je plah vrisk gospodične S., ki se je onesvestila in razdražene besede njene matere, ki je kazala name prihitelim ljudem: »Ta človek je zblaznel!«

Kljub mojim protestom so me oddali v umobolnico mesta, kateremu smo se tedaj bližali.

Ko sem bil kot zdrav odpuščen, je že divjal krvavi vihar svetovne vojne in par dni zatem sem zvedel o katastrofi »Barona Gautscha«. Zvedel sem tudi, da se ni rešil nihče in da je bila med potniki tudi gospa S. s hčerko, ki so se vračale v Nemčijo.

Emile Zola:

Naskok na mlin

(Prevedel Mirko Kragelj.)

(Nadaljevanje.)

Ves otrpel se je vzravnal in ni odgovoril. Frančiška si je zakrila z rokami obraz.

»Da, tako je!« je nadaljeval Prus, »vi ali vaša hčerka sta mu pripomogla k begu! Vi ste njegov sokrivce. Poslednjič vprašam, ali nam ga hočete izročiti?«

Mlinar ni odgovoril. Obrnil se je proč ter se brezbrizno zagledal v daljo, kot da častnik ne govori z njim. To pa je razpihalo častnikovo jezo do skrajnosti.

»Prav, pa ustrelimo vas mesto njega!«

Spet je dal četi povelje za izvršitev in nastop. Oče Merlier je ostal miren. Komaj da je skomignil z rameni; vsa igra ga je le povprečno dirnila. Brez dvoma ni verjel, da je mogoče s tako lahkoto ustreliti človeka. Potem, ko je nastopila četa, je dejal dostojanstveno:

»Torej mislite resno? ... Meni je prav. Ako vam gre na vsak način za to, da ustrelite človeka, je pač vseeno, ako storite to z menoj ali s kom drugim.«

Tedaj je vstala Frančiška in vsa zmedena zajecjlala:

»Milost, gospod poročnik, ne prizadenite očetu hudega! Usmrтите mesto njega mene ... Jaz sem pripomogla Dominiku k begu. Jaz edina sem kriva.«

»Molči mi, draga hči,« je vzkliknil oče Merlier. »Čemu lažeš? Vso noč je bila zaklenjena v svoji sobi, gospod častnik. Resnično se laže.«

»Ne, ne lažem!« je iznova vsa razvneta zatrjevala deklica. »Stopila sem skozi okno in pregovorila Dominika k begu ... To je resnica, čista resnica!«

Stari je zelo prebledel. Spoznal je na njenih očeh, da ni lagala; vsa stvar ga je pretresla. Ej, otroci pokvarijo vse s svojo ljubeznijo! Potem se je razhudil:

»Blede se ji, nikar je ne poslušajte. Pripoveduje vam glupe bajke ... Dovolj tega!«

Hotela je ugovarjati dalje; vrgla se je na kolena in sklenila roke. Častnik je mirno motril ta bolestni boj.

»Moj Bog,« je dejal naposled, »očeta jemljem pač le zato, ker ne morem prijeti onega ... Skušajte mi najti onega, pa vam je oče svoboden.«

Kratek hip ga je gledala srepo, s široko odprtimi očmi nad tolikšno okrutnostjo.

»Strašen je ta predlog,« je zamrmrala; »kje naj ob tej uri spet najdem Dominika? On je odšel, drugega ne vem.«

»Odločite se dokončno. On ali vaš oče.«

»Joj, Bože moj, kako naj se odločim? Tudi ako bi vedela, kje je Dominik, kako naj izbiram? Vi mi trgate srce ... Raje umrem na mestu. Da, to bi šlo hitreje. Usmrтите me, prosim vas, usmrтите me! ...«

Ta solzavi, obupni nastop je jel vznemirjati častnika. Zaklical je:

»Dovolj tega, hočem popustiti; dam vam dve uri odloga ... Ako v dveh urah ni vašega izvoljenca na mestu, doleti pokora vašega očeta.«

Dal je odvesti očeta Merliera v sobo, kjer je bil zaprt Dominik. Stari je prosil tobaka ter zapušil. Otrpli njegov obraz ni izdajal nikakega občutja. Le ko je ostal sam s svojo pipo, je potočil dvoje debelih solz, ki

sta mu počasi spolzeli po licih. Ubogi njegov otrok, koliko je moral pre-
stajati!

Frančiška se je ustavila sredi dvorišča. Pruski vojaki so hodili sme-
jaje se mimo nje. Nekateri so jo ogovarjali in uganjali z njo šale, ki jih
ni razumela. Buljila je v vrata, skzoi katera je bil izginil njen oče. S po-
časnim gibom je dvignila roko k čelu, kot da bi ji ga hotelo razgnati.

Častnik se je zasukal na petah in ponovil: »Dve uri časa imate. Izko-
ristite priložnost!«

Imela je torej dve uri časa. Ves čas ji je brnel ta stavek v glavi.
Potem je mehanično zapustila dvorišče ter stopala tjavendan dalje. Kam
naj gre? Kaj naj započne? Da bi se za kaj odločila, ni niti poizkušala,
saj je uvidela brezplodnost slehernega prizadevanja. Toda Dominika bi
bila vendar rada videla. Sporazumeti bi se mogla, pa bi morda le našla
izhod. Vsa zatopljena v te zmedene misli je stopala ob Morelli navzdol
ter jo prebredla pod jezom, tam, kjer so ležali v vodi veliki kamni. Noge
so jo nesle tja k prvi vrbi, ob robu travnika. Ko se je sklonila, je zapazila
mlako krvi; prebledela je. Tu se je torej zgodilo. Stopala je dalje za
sledjo Dominikovih stopinj, ki se je poznala v pohojeni travi. Moral je
teči, kajti poznala se je cela vrsta velikih korakov po travniku vprek.
Kmalu pa je izgubila sled. V sosednji njivi se ji je zazdelo, da jo je zopet
našla. Vedla jo je do gozdnega parobka, tam pa je bilo zabrisano sleherno
nadalnje znamenje.

Frančiška je kljub temu prodirala po gozdu dalje. Zavest, da je sama,
ji je lajšala korak. Za trenotek je sedla. A misel, da čas poteka, jo je
gnala dalje. Koliko časa je neki poteklo, odkar je šla iz mlina? Pet minut?
Pol ure? Zgubila je nad časom vsakršen pregled. Morda se je Dominik
skril v kakem grmovju, ki ga je poznala. Nekega popoldneva sta tam
zobala lešnike. Stopila je do grmičevja ter ga preiskala. Samo kos je
odletel z nežnim, otožnim požvižgavanjem. Nato je mislila, da se je Do-
minik zatekel v skalnato votlino, kjer je včasih čepel na preži; toda skalna
razpoklina je bila prazna. Čemu bi iskala dalje? Nikoli ga ne bo našla.
Toda vedno bolj in bolj jo je prevzemala strast, da ga iztakne; hodila je
hitreje. Nenadoma jo je obšla misel, da je morda zlezal na drevo. Tedaj
je stekla z navzgor obrnjenimi očmi dalje. Vsakih petnajst do dvajset
korakov je glasno zaklicala njegovo ime. Kukavica ji je odgovorila; piš
vetra, ki je zašumel skozi vejevje, jo je večkrat premotil, da je mislila,
da je zdajci izza njenega hrbta stopil Dominik z drevesa. Enkrat se ji je
celo zdelo, da ga vidi; brez glasu je obstala vsa preplašena, pripravljena,
da zbeži. Kaj naj mu poreče? Je li prišla ponj, da ga ustrelje? Ne, ne, o
vsem tem sploh ni hotela ničesar omeniti. Hotela mu je le zaklicati, naj
se reši in naj ne ostaja v okolici. Toda ob misli na svojega očeta, ki jo
je pričakoval, jo je prešinila silna bol. Zgrudila se je ihtoč v travo in
ponavljala glasno:

»Moj Bog, moj Bog, čemu sem tu?«

Blazno je bilo od nje, podajati se sem. Vsa zaprepaščena je poskusila teči in najti pot iz gozda na prosto. Trikrat se je zatekla in že je mislila, da ne pride nikdar več na prosto, kar je prispela na travnik, ravno nasproti Rocreusa. V hipu, ko je zagledala vas, je obstala. Ali naj se sama vrne?

Ko se je ustavila, jo je ogovoril nežen glas:

»Frančiška, Frančiška!«

In uzrla je nad robom jarka Dominikovo glavo. Dobri Bog, torej ga je le našla! Nebo samo je torej terjalo njegovo smrt? Zadušila je vzkrík ter se spustila v jarek.

»Ali si me iskala?« jo je vprašal.

»Da,« je zmedeno odgovorila, ne da bi se zavedla, kaj bi prav za prav povedala.

»Kaj se je vendar zgodilo?«

Povesila je oči in zajecjljala:

»Nič, prav nič, bala sem se, pa sem te hotela videti.«

Mirno ji je razložil, da se ni hotel predaleč odstraniti. Bal se je zanjo. Tule Prusi so bili pač zmožni, da se maščujejo nad ženami in nad starci. A zdaj je vse v redu, in smehljaje je pripomnil:

»Se bo pač poroka za osem dni zakasnila, drugega nič.«

Ker se je še vedno zmedeno obnašala, je postal resen.

»Pa kaj ti je? Ti mi nekaj prikrivaš.«

»Ne, prisegam ti, kar tako sem pritekla, da te vidim.«

Poljubil jo je in menil, da je zanju oba neprevidno, ako se tu razgovarjata še dalje. Hotel je zopet stopiti iz jarka, da se povrne v gozd. Zadržala ga je. Vsa se je tresla.

»Skušaj, morda ravnaš bolje, ako ostaneš tu. Tu te ne bo iskal nihče, tu se ti ni treba bati.«

»Frančiška, ti mi nekaj zakrivaš,« je ponovil.

Še enkrat mu je prisegla, da mu ničesar ne prikriva. Hotela bi ga imeti le bliže poleg sebe. Zajecjljala je še nekatere druge pretveze. Zdela se mu je tako čudna, da bi si bil zdaj sam pomišljal, odstraniti se. Tudi je mislil na povrnitev Francozov. V smeri od Sauvala so se bile prikazale čete.

»Oj, ko bi se le hoteli požuriti, ko bi le bili skoro tu,« je zašepetala vsa razvneta.

(Konec prihodnjič.)





R. Jagrovski:

ABC za naše ugankarje.

Naj sledi par zgledov za reševanje skrivalic. »Zadrugar« številka 1./31.: Skrivalica »Lovski pes«. Značilni predmeti: pes, 5 vran, smreke, dvoje vrst črk. Ključ je v številu vran, t. j. odbiram vsako 5. črko (v tem slučaju se prva črka napiše brez štetja, kar ni običajno, če ni posebej označeno, n. pr. z velikostjo, barvo itd. prve črke). Različnost črk pomeni, da ni odbirati obeh vrst naenkrat, temveč ločeno. Skrivalica je torej preštevalna.

»Zadrugar« št. 4./31.: Skrivalica »Asi«. Značilni predmeti: asi, značilna razvrstitev malih asov ob zgornjem in spodnjem robu skrivalice. Gornja vrsta malih asov velja za gornje vrste črk na srednjih asih, spodnja pa za spodnje. Glej rešitev! Skrivalica je odbiralna.

»Zadrugar« št. 6./31.: Skrivalica »Aljažev stolp«. Značilnosti: Aljažev stolp, zastavica. Pikčasti okrask v okviru pomeni, katere črke moraš vzeti iz besed »Aljažev stolp«. Zastavica kaže na začetek. Primerjaj rešitev! Skrivalica je nadomestna, ker se dana znamenja zamenjajo s črkami iz napisa (1 pika = a, 2 piki = l, 3 pike = j, 5 pik = ž itd.).

Kot zadnjo še skrivalico »Domino« v »Zadrugarju« št. 3./32. Značilnosti: napis »Domino«, v okviru razdeljenih 25 domino-ploščic, ki pomenjajo 25 črk po vrstnem redu 0/0, 0/1, 0/2, 0/3... 0/6, 1/1, 1/2 1/3 itd., t. j. 0/0 = a, 0/1 = b, 0/2 = c itd. Črke vstavimo namesto domino-ploščic v sredini, kar da rešitev. Skrivalica je nadomestna.

Rešitev ugank v 5. števil. »Zadrugarja«.

Letalec je obiskal sledeča mesta: Zaragosa, Ajaccio, Rim, Skoplje, Plovdiv, Drenopolje, Batum, Tiflis, Taškent, Kuča, Mukden, Hakodako, Ogden, Omaha, Chicago, New-York.

Črkovnica: Stara obleka novo hrani (Sotla, april, akord, bolha, Eskim, apnar, okvir, obhod, rjast, njiva).

Črkovna skrivalnica »Breza«: Kdor visoko leta, nizko pade.

Prav so rešili in bodo nagrajeni: Donko Marjeta, Maribor; Donko Marija, Maribor; Pegan Ludvik, D. M. v Polju; Feldin Elvira, Hrušica; Feldin Hermina, Hrušica; Štolcar Borica, Hrušica in Štolcar Pavlina, Hrušica. — Sami stari znanci! Ali drugi nimajo interesa in poguma?

Črkovnica

. o . a k
. r . n a r
. t . a r l
a . z . n a l
. a . i p
. r . n a a
. m . l a l
. i . e l
. d . e v
a . k . h o l
. b . a k
. l . m a

Mesto pik vstavi črke, da dobiš
samostalnike

Vstavljene črke dajo pregovor

Posetnica

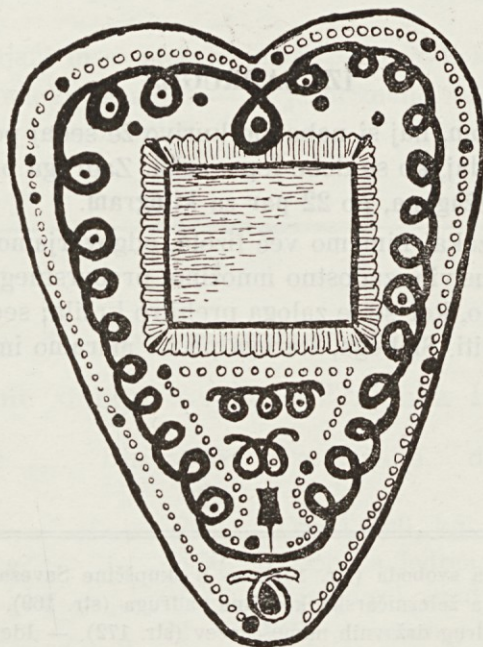
P. E. Ban

Hotel pri Čehunu

Ali imajo tudi ti že vizitke?

Pa v hotelu stanujejo?

Srce iz lecta



Za pravilno rešitev ugank razpisujemo 10 nagrad po 30 Din na običajen način in po običajnih pogojih.

Termini!

**Preglejte dobro prilogo in uvažujte
termine pa tudi vsa navodila!**

INVENTURA.

20., 21. in 22. junija t. l. ostanejo naši manufakturni oddelki v Ljubljani in Mariboru vsled inventure za poletni zaključek zaprti, vsled česar prosimo članstvo, da te dneve ne poseča teh prodajaln. Specerijski oddelki so radi inventure zaprti v vseh prodajalnah v Ljubljani in Mariboru dne 20. junija t. l. in se v tem času ne bo oddajala nikakršna roba.

Upravni odbor.

ČLANSKI SESTANKI.

Vsem članom v Ljubljani in Mariboru!

Upravni odbor sklicuje za 24. junija t. l. sestanek članov Nabavljalne zadruge, ki se bo vršil v Ljubljani v glasbeni dvorani »Sloge« v Ljubljanskem dvoru ob 18. uri, v Mariboru pa dne 25. junija t. l. ob 19. uri v mali dvorani Narodnega doma.

Pozivamo vse članstvo, da se sestankov udeleži v čim večjem številu.

Upravni odbor.

IZ ZADRUGE.

Svetujemo članom, naj si nabavijo kurivo že sedaj poleti. Posebno naj si preskrbe drva sedaj, ko se dobe lepa, suha. Zadruga prodaja prvovrstna bukova drva, že razžagana, po 22 par za kilogram.

Na vprašanja, zakaj nimamo več fižola, odgovarjamo: Nabavili smo si jeseni po naših izkustvih zadostno množino prvovrstnega fižola. Dokupovali smo ga še vedno, ker se je zaloga prehitro krčila; sedaj pa ga nikakor ne moremo več dobiti. Slabega, starega pa ne maramo imeti v zalogi.

Vsebina: Zadržna svoboda (str. 161). — S skupščine Saveza nabavljalnih zadrug (str. 166). — Sarajevska železničarska kreditna zadruga (str. 169). — Slike s skupščine Saveza nabavljalnih zadrug državnih nameščencev (str. 172). — Idejni temelji socialnega vprašanja (str. 174). — Zadrugaricam v pomoč: Mimogrede (str. 177). Pripombe h krojni prilogi (str. 178). O šivalnem stroju (str. 181). — Naša družina: Otrok in njegov duševni razvoj (str. 182). — Usoden privid (str. 184). — Naskok na mlin (str. 186). — Za naše male: ABC za naše ugankarje. Rešitev ugank iz 5. štev »Zadrugarja« (str. 190). Uganke: Črkovnica; Posetnica; Srce iz lecta (str. 191). — Inventura. Članski sestanki. Iz zadruge (str. 192).

»Zadrugar« izhaja mesečno 20tega in stane celoletno 24 Din, posamezna številka 3 Din. Naroča in reklamira se pri upravnem odboru N. Z. U. D. Ž., Ljubljana VII, Mahničeva cesta št. 7, kamor se pošiljajo tudi dopisi. — Odgovorni urednik: Dr. Benko Leopold, Kolodvorska ulica 39. — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani.

Upoštevajte!

Naša samozavest nam imperativno narekuje gospodarsko osamosvojitvev od zasebnega kapitala. To pa se more uresničiti le, če nabavljamo vse življenjske potrebščine skupno. Skupne nabavke so pa mogoče zopet le tedaj, ako vsak posamezni član vse svoje potrebe krije samo v svoji zadrugi.

Naše zaupanje v združno idejo nam daje pogum in sigurnost, da bomo že v bližnji bodočnosti z združnim gospodarstvom rešili sebe in svoje. To pa moremo le takrat doseči, ako nas preveva duh solidarnosti, ako se zavedamo, da vsak dinar, ki gre iz naših žepov v privatne trgovine, jača in krepi zasebni kapital, ki ovira razvoj združnega gospodarstva.

Kupujte torej vse specerijske in manufakturne potrebščine samo v svoji zadrugi!

Člani v Ljubljani in okolici, ki imate priložnost, kupujte in naročajte svojo potrebo na mleku in mesu — ki je priznано najboljše kakovosti — v združni mlekarni in mesnici!

Spremembe cen

Cene stopijo v veljavo 22. junija 1932.

Moka 0gg, 0g, kg . . .	Din 2·80	Paradižniki, doze po	
Moka št. 2, kg . . .	„ 2·60	$\frac{1}{2}$ kg	Din 12·—
Moka št. 5, kg . . .	„ 2·50	Orehi, celi, kg . . .	„ 5·—
Zdrob, pšenični, kg . . .	„ 3·50	Orehova jedrca, kg . . .	„ 16·—
Sir emendolec, la., kg . . .	„ 24·—	Limone, komad . . .	„ 1·—
Sir parmezan, kg . . .	„ 72·—	Olje, namizno, liter . . .	„ 14·—
Čaj, mali zavitki . . .	„ 3·50	Brandy 0·35, stekl. . .	„ 28·—
Paradižniki, doze po		Brandy 0·70, stekl. . .	„ 48·—
$\frac{1}{5}$ kg	„ 5·—		

NOVO BLAGO:

Sol, fina, kg	Din 12·—
Kis za vlaganje, liter . . .	„ 3·50
Keksi v dozah à 1 kg . . .	„ 24·—



Novi termini.

Veljavni od 25. junija 1932. dalje.

Direkcija državnih železnic v Ljubljani nam je poslala nov pravilnik o prevozu živežnih pošilk in embalaže s strogo odredbo, da se mora odslej odpravljati vsa prazna embalaža ene proge skupno v določenem dnevu; istotako se mora odprema živil za gotovo progo izvršiti skupno le enkrat v mesecu.

Radi omenjene odredbe smo termine le malenkostno izpremenili, opozarjamo pa članstvo, da bomo v bodoče primorani, brezpogojno držati se spodaj navedenih nakupovalnih in odpošiljalnih terminov ter da bomo pošiljali živila na progo le enkrat v mesecu. V interesu članstva je, da pošilja embalaža skupno in pravočasno, to je, dva dni pred terminom in da prihaja v prodajalno točno ob svojem nakupovalnem terminu.

Člani, ki zamude svoj termin, bodo morali robo odnesti sami domov, sicer bomo čakali z odpošiljativjo do prihodnjega termina, če ne dobimo izrecnega obvestila, da jim lahko pošljemo blago na njihove stroške.

Uverjeni smo, da bo ta ukrep članstvu v korist in v zadovoljstvo, ker bo na ta način naval na trgovine v začetku meseca zmanjšan, izostalo bo vsako nepotrebno čakanje, izognili se bomo raznim, pri nagli postrežbi neizbežnim nedostatom in kasnejšim reklamacijam, odpadla bo tudi vsa jeza in kritika. Vsa povpraševanja in urgence radi pošiljanja živil bodo sedaj odveč, ker bo član točno vedel uro, kedaj dospe pošiljka na njegovo postajo.

Ljubljanske člane, ki jim dostavljamo živila na dom, in ki stanujejo v enem okolišu ali celo v eni hiši, naprošamo, da se medsebojno domenijo radi dovoza. Sedaj se mnogokrat zgodi, da pelje naš voznik na eno in isto cesto ali celo v isto hišo v par dneh trikrat in tudi večkrat.

Članom, ki kupujejo samo za gotovino, se prodaja vsak delavnik, umestno pa je, da se založe s svojimi potrebami v času, ko ni članov s proge. Odpošiljalni termini pa veljajo tudi za te člane, kakor je to za posamezne proge določeno.

ZA LJUBLJANO:

Samo za Ljubljano in okolico od 25. do 28. v mesecu.

PRODAJALNA LJUBLJANA GL. KOL.

Za vse dolenske proge.

Nakupovalni termin od 28. do incl. 2. v mesecu; blago odpošljemo 3. vsakega meseca. Embalaža mora dospeti v zadrugo dva dni pred terminom, t. j. 26. v mesecu. Kurzni (zbirni) voz za embalažo odpelje iz postaje Mahično vsakega 24. v mesecu. Vsi priključki naj pošljejo embalažo v zgoraj omenjeni zbirni voz.

Za progo Ljubljana—Rakek s priključkom Brezovica—Vrhnika:

Nakupovalni termin od 3. do 5. v mesecu; blago odpošljemo 6. v mesecu. Embalaža mora dospeti 1. v mesecu. Zbirni voz za embalažo odpelje

iz Rakeka 28. v mesecu. Postaji Drenov grič in Vrhnika pošljeta embalažo skupno, tako da dospe v zadrugo tudi 1. v mesecu.

Za vsa postajališča (razen Dev. M. v Polju):

To je Laverca, Mahično, Žalna, Št. Vid pri Stični, Sv. Lovrenc na Dolenjskem, Ponikve na Dolenjskem, Donje Pokupje, Jevnica, Radeče, Loka pri Zidanem mostu, Breg, Blanca, Dobova, Preserje, Log, Notranje gorice in Drenov grič. Nakupovalni termin od 3. do 5. v mesecu; blago odpošljemo 6. v mesecu, embalaža mora dospeti 1. v mesecu.

Za progo Ljubljana—Savski Marof in postajališče Dev. M. v Polju:

Nakupovalni termin od 6. do 9. v mesecu; blago odpošljemo 10. v mesecu. Embalaža mora dospeti 4. v mesecu. Zbirni voz za embalažo odpelje iz Savskega Marofa 3. v mesecu. Na postajališče Dev. M. v Polju pošljemo živila skupno v vagonu za Zalog, t. j. 10. v mesecu. Embalaža mora dospeti 4. v mesecu.

Za progo Rimske Toplice—Celje—Velenje:

Nakupovalni termin od 9. do 11. v mesecu; blago odpošljemo za tovorno skupino Rimske Toplice—Celje dne 12. v mesecu, za tovorno skupino Petrovče—Velenje pa 13. v mesecu. Embalaža mora dospeti 7. v mesecu. Zbirni voz za embalažo odpelje iz postaje Velenje dne 6. v mesecu.

PRODAJALNA LJUBLJANA GOR. KOL. (ŠIŠKA).

Za progo Št. Vid-Vižmarje—Jesenice:

Nakupovalni termin od 4. do 7. v mesecu; blago odpremimo 8. v mesecu, embalaža mora dospeti 4. v mesecu. Kurzni voz za prazno embalažo odpelje iz postaje Bohinjska Bistrica preko Jesenic 3. v mesecu.

Za progo Dobrava-Vintgar—Bistrica-Boh. jezero:

Nakupovalni termin od 7. do 10. v mesecu; blago odpošljemo za postaje Dobrava-Vintgar do Soteske 11. v mesecu, za postajo Bistrica-Boh. jezero pa 12. v mesecu. Zaboji morajo dospeti 5. v mesecu. Kurzni voz odpelje iz postaje Bistrica-Boh. jezero 3. v mesecu.

Za progo Dovje-Mojstrana—Rateče-Planica:

Nakupovalni termin od 5. do 8. v mesecu; blago odpošljemo za vse postaje na tej progi, razen Kranjske gore, 9. v mesecu; za postajo Kranjska gora pa 10. v mesecu. Zaboji morajo dospeti 4. v mesecu. Vsi člani na tej progi naj odpremijo zaboje tako, da dosepejo na postajo Jesenice do 3. v mesecu, kjer se vložijo v zbiralnik, ki pripelje iz Bistrice-Boh. jezera.

Za proge Naklo—Tržič, Trzin—Kamnik in za vsa postajališča, t. j. Medno, Gorenja vas-Reteče, Žabnica:

Nakupovalni termin od 8. do 11. v mesecu; blago odpremimo za obe omenjeni progi in vsa postajališča 12. v mesecu. Embalaža mora dospeti 5. v mesecu. Postaje na progovni skupini Naklo—Tržič pošljejo zaboje

skupno, tako da dospejo na postajo Kranj 3. v mesecu, kjer se vložijo v zbirnik, ki prihaja iz Bohinjske Bistrice. Vse postaje na progi Trzin—Kamnik in vsa postajališča pošljejo zaboje skupno, tako da dospejo v zadrugo do 7. v mesecu.

PRODAJALNA MARIBOR.

Za Maribor:

Samo za Maribor in okolico od 24. do 6. v mesecu.

Za progo Ivanjkovci—Hodoš s priključkom Ljutomer—Gornja Radgona:
Nakupovalni termin od 26. do 27. v mesecu; blago odpremimo 28. v mesecu.

Za proge Čakovec—Mursko Središče—Donja Lendava ter Sv. Lovrenc na Dravskem polju—Moškanjeci—Ormož—Kotoriba:
Nakupovalni termin 26. do 27. v mesecu; blago odpošljemo 29. v mesecu.

Za Ptuj, postajo in delavnico, ter postajališča Cirkovec, Hajdina, Donji Mihajljevec, Osluševeci:
Nakupovalni termin 28. v mesecu; blago odpremimo 30. v mesecu, i. s. za Ptuj skupen voz, za postajališča brzovozno.

Za Pragersko, postajo in kurilnico:

Nakupovalni termin 4. v mesecu; odprema blaga dne 5. v mesecu.

Za progo Grobelno—Sv. Rok-Lupinjak in postaja Ponikva:

Nakupovalni termin 4. v mesecu; odprema blaga dne 6. v mesecu.

Za progo Poljčane—Št. Jurij—Štore, priključek Poljčane—Zreče, Pesnica—Št. Ilj in postajališča: Orehova vas-Slivnica, Hoče, Račje-Fram, Slovenska Bistrica-mesto:

Nakupovalni termini 5. v mesecu; odprema blaga dne 7. v mesecu.

Za progo Dravograd-Meža—Otiški vrh in Holmec:

Nakupovalni termini dne 7. v mesecu; odprema blaga dne 9. v mesecu.

Za progo Prevalje—Guštanj—Vuzenica-Muta—Trbonje:

Nakupovalni termin dne 8. v mesecu; odprema blaga dne 10. v mesecu.

Za progo Vuhred-Marenberg—Brezno-Ribnica—Sv. Lovrenc na Pohorju—Fala—Ruše—Bistrica—Limbuš:

Nakupovalni termin dne 9. v mesecu; odprema blaga dne 11. v mesecu.

Za progo Paka—Gornji Dolič—Slovenjgradec—Sv. Jedert:

Nakupovalni termin 10. v mesecu; odprema blaga dne 12. v mesecu.

Prazna embalaža za vse člane mariborske prodajalne se mora pošiljati točno po določbah, ki so razvidne iz Saobračajno-transportnega uputstva za vozni red 1932/33, III. del.

V slučaju, da je na dan pošiljatve nedelja ali praznik, odpošljemo blago en dan kasneje.

Naročilnice naj se izpolnijo točno, vidno in čitljivo. Paziti je treba, da se številka ne vpiše v napačno rubriko; dogodi se večkrat, da član vpiše n. pr. 10 kg pšeničnega zdroba, mislil pa je naročiti 10 kg pšeničnih otrobov, tako da dostikrat ne vemo, kaj naj pošljemo, da članu ustrezemo. Na naročilnici naj se vedno označi tudi točni naslov in vsa embalaža, ki jo član pošilja za napolnitev blaga.

Embalaža: Zaboji nekaterih članov so v tako slabem stanju, da večkrat blaga ni mogoče poslati v njih. Prosimo člane, da take zaboje popravijo. Mnogi člani pa zabojev sploh nimajo, zahtevajo pa, da se jim vse blago (med tem včasih tudi kaka steklenica) pošlje kar v vreči. Pakovanje v vreče je mnogo zamudneje in dražje, nego v zaboje. Člani, ki imajo še stare zaboje ali pa istih sploh nimajo, obveščamo, da imamo v zalogi prvovrstne, močne, z železom okovane zaboje, ki jih prodajamo na obroke po ceni 98 Din.

Opozarjamo člane, naj ne pozabijo pri naročilu priložiti steklenic za tekočine in posode za mast, marmelado, med in gorčico, ker omenjenega blaga v poletnem času ne moremo zavijati v papir. Vsa posoda naj bo dobro očiščena, da se blago v njej ne pokvari. Tudi vrečice za mlevske izdelke, riž in sladkor vedno priložite, ker se papirnate vrečice med prevozom kaj rade raztrgajo. Vrečice naj bodo cele in močne ter vedno opremljene z imenom in člansko številko.

Nakupovalne knjižice: Prinesite s seboj vedno nakupovalne knjižice. Brez nakupovalne knjižice je vsako izdajanje blaga, tako na kredit, kakor tudi proti gotovini, nemogoče in nedopustno. S tem hočemo preprečiti nakup živil po osebah, ki niso člani naše zadruge.

Vsako spremembo službenega mesta ali bivališča je treba javiti takoj vodstvu zadruge, da se to popravi v knjižici, ker se v nasprotnem slučaju dogodi, da članu pošljemo živila na napačno postajo.

Reklamacije: Pri pošiljkah na progo upoštevamo reklamacije le tedaj, če je nepravilnost prijavljena najkasneje v roku enega tedna po prejemu blaga. Pri teh reklamacijah je treba priložiti vedno zadevni račun. Za reklamacije večjega značaja se mora izstaviti uradni zapisnik.

Nedostatek, ugotovljen pri pošiljkah, ki jih dostavljamo ljubljanskim članom na dom, se mora javiti takoj pri prejemu blaga razvažalcu, ki mora to na računu potrditi.

Blago, ki ga je član nakupil osebno v prodajalni, naj dobro pregleda, tako glede kvalitete, kakor tudi kvantitete, preden zapusti lokal, kajti na kasnejše reklamacije se nikakor ne moremo ozirati.